

ПАРТИЈА ДЕМОКРАТСКОГ ПРОГРЕСА

ПРОГРАМ
ОБНОВЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

Садржај

РЕПУБЛИКА СРПСКА НА ПРЕКРЕТНИЦИ	4
I БОРБА ПРОТИВ КРИМИНАЛА И КОРУПЦИЈЕ И ВЛАДАВИНА ПРАВА – трајно одређење и препознатљив знак ПДП-а.....	7
II ЕКОНОМСКА ОБНОВА – „За економију 21. вијека“	12
Циљеви економског програма ПДП-а	12
Мјере и активности економског програма ПДП-а	12
Фискална консолидација и ефикасна фискална политика	13
Рјешавање дужничке кризе Републике Српске кроз репрограм дуга	16
Смањење оптерећења привреди и побољшање пословног амбијента	16
Олакшано плаћање ПДВ-а и увођење диференциране стопе ПДВ-а	18
Инфраструктурни пројекти и унапређење рада јавних предузећа и предузећа од стратешког значаја	18
Стабилизација финансијског сектора и јачање кредитне подршке привредном и економском развоју Републике Српске	19
Реформа образовног система и јачање предузетништва	21
Значајнија подршка истраживању и развоју	22
Иновирање корпоративних закона	22
Мјере у области пољопривреде	23
Кључне мјере у области енергетике	25
Мјере у области туризма	27
Заустављање отварања политичких питања која спречавају економски развој.....	33
Јачање економске сарадње са земљама региона, поготово са Србијом.....	33
III ДЕМОГРАФСКА ОБНОВА – „Сачувајмо живот у Републици Српској“	34
Пронаталитетна политика ПДП-а	34
Програм јефтине (социјалне) станоградње	36
Мјере за побољшање живота на селу и у недовољно развијеним општинама	36
Односи са дијаспором	37
Модернизација Републике Српске – „Отворена Српска“	38
IV МОРАЛНА, ВРИЈЕДНОСНА, ОБРАЗОВНА И КУЛТУРНА ОБНОВА – „Модерна и просвијећена Српска“	40
Образовна политика	40
Дигитално друштво и дигитално образовање	41

Мјере у области културе.....	43
Оживљавање „средњег слоја“	44
V ОБНОВА ЛИЧНЕ И СОЦИЈАЛНЕ СИГУРНОСТИ И ЗДРАВСТВЕНА ПОЛИТИКА – „Здрава и сигурна будућност“	45
Обнова социјалне сигурности.....	45
Подршка запошљавању и самозапошљавању младих	46
Побољшање положаја борачких категорија	47
Приједлог за запошљавање борачких категорија уз подршку Владе Републике Српске	48
Здравствена политика ПДП.....	49
VI ОБНОВА ПОЛИТИЧКЕ СТАБИЛНОСТИ И ЕВРОПСКА БУДУЋНОСТ – „Мирна будућност“	57
Снажна Република Српска као гаранција опстанка Срба у оквиру БиХ.....	57
Унутрашњи политички односи	60
Спољни политички односи.....	61

Поштујући уставе Републике Српске и Босне и Херцеговине,

Позивајући се на континуитет политичког и програмског дјеловања Партије демократског прогреса,

Одлучни да развијемо и промовишемо отворену, праведну, толерантну, богату и еманциповану Републику Српску,

Трајно опредељењени за мир, дијалог и толеранцију на простору Републике Српске, БиХ и цијелог Балкана,

Неподијељеног става да само економски и технолошки развој, инфраструктурно јачање, као и образовање усмјерено ка развоју појединца и читавог друштва могу обезбиједити стабилну и просперитетну будућност Републике Српске и њеног народа,

Разумијевајући потребу друштва за јасном политичком и вриједносном алтернативом политикама конфликта, јефтиног популизма и демагогије чији су једини резултати привредни колапс и демографска катаклизма,

Одлучни у намјери да покренемо процесе укрупњавања политичке сцене у Републици Српској, инклузије свих прогресивних друштвених снага и снажења политичке идеје и организације народњачког десног центра, те да на основу тих претпоставки народу Републике Српске понудимо конкретан програм и политике економског, демографског, инфраструктурног и технолошког развоја Републике,

Инспирисани најсвјетлијим цивилизацијским достигнућима у домену људских права и слобода,

Ми, чланови Главног одбора Партије демократског прогреса, усвајамо:

ПРОГРАМ ОБНОВЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

РЕПУБЛИКА СРПСКА НА ПРЕКРЕТНИЦИ

Република Српска створена је са идејом да буде слободно друштво за слободољубиве људе који не пристају на притиске, уцјене и тоталитарне обрасце било којег профила. Те основне вриједности, а које се тичу слобода и права грађана, континуитета политичке и слободарске традиције нашег народа, тржишне економије, владавине права и подјеле власти, јачање капацитета демократских институција које су изнад свачије самовоље и које су легитимисане вољом грађана као највишег суверена, јесу и даље основне вриједности Партије демократског прогреса. Као партија политичког континуитета и са озбиљном и референтном политичком традицијом, ми и даље остајемо на својим кључним вриједносним и политичким принципима на којима смо и основани.

Кључне вриједности по којима је партија препозната у народу Републике Српске, а по којима ће и даље да буде препознатљива, јесу апсолутна посвећеност личним правима и слободама свих грађана Републике Српске и Босне и Херцеговине, заштита уставно-правног поретка Републике Српске и БиХ као израза доминантне и суверене воље грађана Републике, приврженост конзервативним друштвеним идејама које се односе на снажну и проактивну улогу јавних институција и органа у области безбједности грађана и имовине, посебна улога породице у друштву, као и посвећеност изградњи стабилне тржишне економије.

Будући да припадамо породици европских народних и конзервативних партија, ми у Партији демократског прогреса заговарамо снажну улогу Републике у области безбједности грађана и њихове имовине. Инсистирамо на строгим кривично-правним нормама које регулишу кривична дјела против људи и имовине, против интегритета породице, жена и дјеце. Република је дужна да учини апсолутно све што је у њеној моћи да заштити своје грађане од сваког напада на њихов лични, породични и економски интегритет, те смо ми у Партији демократског прогреса чврсто определијељени да промовишемо политике у том смјеру, а да на власти оперативно конкретизујемо такве политике.

ПДП досљедно и недвосмислено поштује принципе народне суверености. За нас је народ као заједница слободних грађана једини господар Републике. Из народа као јединог носиоца суверенитета проистиче сва власт у Републици. Демократија јесте цивилизацијски највиши искорак када је ријеч о друштвеном организовању и моделовању процеса доношења одлука, али она не смије да задире у света и неприкосновена лична права и слобода грађанина. Ми у ПДП-у чврсто смо посвећени заштити и промоцији личних права и слобода свих грађана Републике Српске, а културу и националну свијест српског народа у Републици Српској и Босни и Херцеговини схватамо као највиши израз свих позитивних цивилизацијских достигнућа које слободни грађани могу да досегну. Притом, потпуно поштујемо и традиције осталих народа у Републици Српској и БиХ, те смо најснажнији заштитник права сваког грађанина да поштује традицију свога народа.

Ми у Партији демократског прогреса свјесни смо чињенице да слобода није право негирања слободе другог, како појединца, тако и народа и других колективитета. Управо из ове премисе проистичу и кључне политичке одреднице Партије демократског прогреса. Чврсто се залажемо за афирмацију легитимних права свих грађана и народа у Републици Српској и БиХ, али никад нећемо пристати да било чија права буду клице неправда према неком другом. За разлику од, нажалост, многих других политичких актера у Републици Српској, БиХ и у цијелој регији, ми смо чврсто увјерени да не постоје колизије интереса и права грађана и народа на овом простору, него да се сви легитимни интереси у модерном друштву могу и треба да буду реализовани на принципима толеранције, уважавања различитих интереса и дијалогу, а насупрот ксенофобији, конфликтима и негацији.

Партија демократског прогреса стоји чврсто на курсу потпуног поштовања уставно-правног поретка Републике Српске и Босне и Херцеговине. У политичком раду ПДП је спреман да покаже своја основна политичка опредељења, као што је много пута и доказао: заштита уставне позиције Републике Српске, поштовање уставног поретка БиХ на бази договора и компромиса њених релевантних политичких фактора, бескомпромисна борба за заштиту права Републике Српске да прославља свој Дан Републике, као и да у тој прослави учествује

српска компонента у Оружаним снагама БиХ, заштита уставне надлежности у области безбједности и унутрашњих послова. Посебно су биле важне активности кључних носилаца политичких позиција ПДП-а који су заједничким напорима и стрпљивим и мудрим радом спријечили недобронамјерне политичке и друге кругове да једнострано покрену ревизију тужбе БиХ против Србије. Према томе, ПДП, за разлику од многих који само декларативно бране уставну позицију Српске, континуирано, темељно и озбиљно политички дјелује како би заштитио уставне капацитете и интересе Републике Српске, а на начин да било коме другом у БиХ и регији тиме не прави штету. Овакав начин дјеловања ПДП-а постао је у принципу и наш заштитни знак.

Када је ријеч о економији, Партија демократског прогреса у складу са својом идеолошком профилацијом стоји на позицијама максималне промоције слободне тржишне привреде у којој грађанин-појединац има кључну улогу. Дакле, залажемо се за либералну тржишну привреду са минималном, и то регулативном улогом државе, са минималним фискалним оптерећењима, са најнижим и најконкурентнијим пореским стопама у регији. У том контексту, желимо да отворимо економију Републике Српске, да је фискалном реформом учинимо конкурентном, те да у комбинацији са стриктним праћењем квалитета и испуњавања других законских услова кад је ријеч о увозним производима, али и јачањем механизма владавине права и ефикасног правосуђа, створимо онај амбијент у којем ће бити најлакше и најбрже постати предузетником управо у Републици Српској, у којој ће пореска и непореска оптерећења на привреду бити најнижа у регији, у којој ће управни систем бити у функцији развоја и привреде и у којој ће највише новца остајати онима који га и зараде.

Баш због тога је ПДП, као конзервативна политичка партија са либералним економским схватањима, а по чему су препознатљиве и друге конзервативне и народне партије у Европи и свијету, посвећен промоцији индивидуалне иницијативе у сфери економије и свих економских слобода. Вјерујемо да је обавеза државе да помогне грађанима, односно предузетницима и привреди, тако што ће креирати стимулативан регулаторни амбијент за бављење пословном активношћу. Наша политика се зато састоји у томе да власт омогући ефикасну и економичну, а малу и брзу јавну управу која не успорава развој, а да с друге стране добијемо широку базу привреде и самих радника, те да се на основу те широке базе људи који зарађују, заправо обезбјеђују и општи друштвени развој и просперитет, али и много шира опорезива база за пуњење јавног буџета и реализацију основних јавних функција државе.

Чврсто се залажемо за тродиобу власти на законодавну, извршну и судску, која је базирана на принципу равнотеже и хармоније међу тим властима и гдје нити једна од њих није и не смије бити ни подређена нити надређена било којој личности, него искључиво Уставу и законима. Залажемо се за независност институција које морају дјеловати у интересу грађана, а не било које партије или другог центра моћи. Посебно смо заинтересовани за пуну независност правосудне власти, јер се потврдило да је свака развијена држава у свијету постала таквом када је судској власти дала посебан значај, а сама та власт је себи претпоставила једино законе и правду, као врхунски правни принцип. У складу са својим конзервативним идеолошким погледима, Партији демократског прогреса је програмски приоритет успостављање јасног механизма напредовања и критеријума за напредовање у правосуђу, омогућавање свих материјалних претпоставки да правосуђе свој посао врши на

објективан, ефикасан и правичан начин, те апсолутна заштита интегритета судија и тужилаца у обављању својих дужности.

Партија демократског прогреса посебно је осјетљива на питање улоге и значаја породице у нашем друштву. У том смислу, учинићемо све да поново рехабилитијемо позитивну перцепцију међу младим људима када је ријеч о заснивању породице, прилагодићемо фискални систем потребама породица и смањићемо пореска оптерећења у максималној могућој мјери за вишечлане породице, односно њихове чланове. Вршићемо на одговоран начин и све друге регулативне мјере, које су на располагању јавној власти у правцу проактивног дјеловања на демографску обнову Републике. Управо је демографска обнова данас најважнија потреба Републике Српске и фундаментални програмски задатак ПДП-а. Демографски трендови у Републици Српској данас су изузетно негативни. Баш из тог разлога смо чврсто определијели да као одговорна и озбиљна народна странка искористимо све ресурсе који су нам на располагању и ставимо их снажно у функцију очувања биолошке супстанце народа.

I БОРБА ПРОТИВ КРИМИНАЛА И КОРУПЦИЈЕ И ВЛАДАВИНА ПРАВА – трајно опредјељење и препознатљив знак ПДП-а

Партија демократског прогреса сматра да је најважнији предуслов очувања, јачања и развоја Републике Српске успостављање владавине права и једнакости свих њених грађана пред законом, уз одлучну и системску борбу против корупције.

Будућност Републике Српске највише зависи од тога да ли ћемо изградити снажне, независне и ефикасне институције система и зато је то највећи од свих изазова који ће се наћи пред новом владајућом структуром.

Република Српска и њена будућност данас су угрожени више него икада у послеријатном периоду, јер је корупција нагриса са свих страна и све битне институције система су потпуно под контролом СНСД-а и појединаца из структура власти.

Највећа опасност по опстанак и развој Републике Српске данас је дубинска корупција и успостављени канали извлачења јавног новца у приватне џепове, који ескалирају у последње вријеме, попут случаја зграде УИО и бројних милионских намјештених тендера.

Ових дана чак се и највиши функционери Републике Српске жале да нема инвестиција у Републици Српској, али се не питају зашто се у Србији сваки дан отвара нова фабрика, а у Републици Српској није отворена нити једна у задњих 15 година, колико траје њихова власт.

Код нас нема нових фабрика зато што инвеститори бјеже од корупције, криминала, кумовских веза, окупираних институција и других опасности које њихов бизнис чекају у Републици Српској.

Само концептом бескомпромисне борбе против корупције и изградњом амбијента за здраво пословно окружење које привлачи инвестиције из иностранства и ствара шансе за сваког човјека подједнако зауставићемо негативне трендове.

Мора се створити нови оквир и нова атмосфера снажне политичке воље да се огромна корупција у Републици Српској разбије, да се ријешимо имиџа недемократског режима у којем се све пита један човјек и да се на тај начин заустави одлазак људи, врати повјерење у институције и врати нада да Република Српска може бити угодно мјесто за живот свих, а не само неколико породица.

Конкретне мјере за сузбијање корупције:

Влада Републике Српске треба да усвоји одлуку којом се борба против корупције дефинише као питање од виталног националног интереса Републике Српске, као питање националне безбједности Републике Српске, те као питање од главног значаја за економски, привредни, демографски и морални развој Републике Српске. Након тога нова скупштинска већина у Народној скупштини Републике Српске треба да усвоји резолуцију/декларацију којом би потврдила ово опредјељење, након чега би борба против корупције и званично постала главна обавеза и водиља свих активности у институцијама Републике Српске.

Провођење обавезних финансијских контролних провјера и истрага за тендере вриједности веће од 1 милион КМ, у периоду 2006-2021. Испитивање токова новца у овим пословима омогућиће да се утврде подизања неразумно високих износа у готовом новцу са рачуна фирми које су добиле послове, сумњиви консултантски уговори и друге исплате у оф шор зоне са циљем прања новца, као и друге појаве које могу истражиоце довести до свих детаља криминалних активности и омогућити повратак дијела опљачканог новца у буџет Републике Српске.

Закон о поријеклу имовине, којим ће се омогућити правична контрола сваког појединца у Републици Српској, уз обавезу да се прво изврши провјера свих политичких функционера и њиховог имовинског стања. Овим и другим законима, који ће га пратити, обезбједиће се додатна средства кроз враћање и опорезивање незаконито стечене имовине.

Измјене закона којима ће се обезбједити већи степен заштите и више погодности за свједоке сараднике у случајевима гдје својим свједочењима могу довести до пресуда за корупцију на највишем нивоу.

Закон о незастарјевању кривичних дјела у којима су проневјерена јавна средства, којим ће се обезбједити да злоупотребе у које је укључен јавни новац и у којима је оштећена Република Српска не могу законски застарити. Овим би се остварио ефекат да се што више криминалних радњи почињених у претходном периоду обухвати истрагама, као и превентивни ефекат за особе које ће у будућности бити на одговорним позицијама у институцијама и органима у Републици Српској.

Јавно објављивање детаљне евиденције свих предмета који укључују корупцију у судовима, са подацима о поднесеним пријавама, подигнутим оптужницама, потврђеним оптужницама, суђењима и пресудама. Овом мјером подићи ће се на виши ниво доступност праћења процесуирања предмета корупције и уједно испунити један од 14 услова за стицање кандидатског статуса БиХ за чланство у Европској Унији.

Ово су само неке од мјера ПДП-а за ову област, али свјесни смо да борба против корупције мора бити организован и дуготрајан процес и у том циљу неопходно је дефинисати мјере

које ће у кратком, средњем и дугом року допринијети сузбијању корупције.

Неопходно је ове основне мјере конкретизовати разним оперативним плановима за поједине области и институције у којим ће бити предвиђене појединачне активности, субјекти који ће их предузимати и рокови за њихово остваривање.

Мјерама ПДП-а ће бити предвиђено:

- ефикасна примјена антикоруптивних прописа;
- поштравање кривичних санкција
- испитивање, одузимање и опорезивање нелегално стечене имовине у оквиру нове законске регулативе
- превенција, која подразумијева отклањање могућности за корупцију, и
- подизање свијести и образовање јавности, ради јавне подршке за спровођење антикоруптивних програма.

Циљ мјера, уз раније наведено, је смањење корупције и постизање антикорупцијске културе на нивоу развијених европских земаља, кроз остварење сљедећих циљева:

- трајно отклањање услова за настанак и развој корупције;
- установљавање правног и институционалног оквира за превенцију и сузбијање корупције;
- досљедно успостављање кривичне и моралне одговорности за незаконите радње;
- успостављање жељених етичких стандарда;
- ефикасна примјена међународно установљених стандарда у овој области;
- транспарентно финансирање политичких странака, избора, као и изборних кампања;
- спријечавање сукоба интереса у јавном сектору;
- законито и одговорно спровођење одлука;
- повећање ефикасности органа надлежних за спровођење закона и надзорних институција;
- реформа државне управе, у циљу веће професионалности и транспарентности;
- отворени и транспарентни поступци планирања и коришћења буџетских средстава, и јавна контрола коришћења буџетских средстава;
- обука и помоћ приватном сектору у спровођењу мјера против корупције;
- дефинисање улоге медија у борби против корупције;
- стимулисање грађана за укључивање у борбу против корупције;
- сарадња и подизање опште свијести о правима и обавезама државних органа, привредних субјеката, цивилног друштва и грађана у односу на корупцију;
- укључивање у регионалну и међународну борбу против корупције.

У борби против корупције у Републици Српској искористићемо и искуства и добре праксе из свијета и непосредног окружења који су већ напредовали и имају одређене резултате у борби против корупције, те их прилагодити карактеристикама Републике Српске.

ЉУДСКА ПРАВА И ПРАВОСУЂЕ

Партија демократског прогреса нема било какве дилеме око тога да судбина Републике Српске понајвише зависи од тога да ли ће она бити држава у којој владају правда и усвојени правни стандарди и норме. Потпуно смо увјерени да је кључни национални и државни испит управо везан за спремност да Српском коначно завладају право и правда.

Наш план је јасан: желимо да изградимо Републику Српску у којој ће се закони и остали правни акти доносити са циљем да побољшају живот грађана, и који ће бити у потпуној корелацији са елементарним принципима правичности. Ти и такви закони и остала правна акта примјењиваће се на исти начин према свима који се налазе у истој ситуацији коју третира односна правна норма, односно правосудни систем ће правично да третира сваког грађанина, при чему нико не смије да буде дискриминисан, било позитивно или негативно.

Залажемо се за то да Српска буде препознатљива по највишем могућем степену поштовања људских права и слобода, за пуну примјену уставних норми о правима и слободама човјека и грађанина, а потпуно смо посвећени и његовању норми и принципа Универзалне декларације о људским правима, Европске конвенције о заштити људских права и основних слобода, Међународног пакта о грађанским и политичким правима, Међународног пакта о економским, социјалним и културним правима, као и свих осталих међународних аката која цивилизацијски унапређују положај, права и слободе човјека.

Партија демократског прогреса недвосмислено подржава начело тродиобе власти на законодавну, извршну и судску, при чему је судска власт независна од утицаја законодавне, а поготово извршне, али која није независна и од правде, правичности и одговорности. Стога, инсистирамо да, с једне стране, судство буде потпуно слободно у обављању своје функције, при чему се подразумијева да је ослобођено од сваког притиска како законодавне и извршне власти, као и било каквог утицаја финансијске олигархије и различитих интересних група, док, с друге стране, мора показати одговорност и бити потпуно отворено за аргументоване примједбе јавности на рад правосуђа, јер не постоје грађани због правосудног система, већ обрнуто.

Увијек ћемо се залагати да судије и тужиоци несметано обављају своје дужности, али ћемо, исто тако, инсистирати на објављивању и редовном ажурирању имовинских картица носилаца правосудних функција, учешћу јавности у правосудним поступцима, као и већој заступљености поштених и одговорних грађана у раду Високог судског и тужилачког савјета.

Апсолутно ћемо наставити да се у свом парламентарном раду у Народној скупштини Републике Српске противимо наметању законских рјешења мимо предвиђених процедура и противно уобичајеној парламентарној пракси. Остајемо најдоследнији противници претварања парламента у слијепог извршиоца воље извршне власти. Народна скупштина је једини легитимни репрезент суверене воље грађана Републике Српске и њени закони као

највиша правна акта уз Устав Републике Српске морају бити истинско огледало тог суверентитета, а не демонстрација моћи политичке олигархије.

Залажемо се за континуирано материјално побољшање услова рада запослених у правосудном систему а све у циљу елиминисања коруптивних радњи у правосудним институцијама. У непрестаној комуникацији са носиоцима функција у правосудју, изградимо нормативни систем у којем неће свако нити моћи да дође до највиших функција у правосудју, него само они најкомпетентнији и најморалнији.

Конкретне мјере које ћемо подузети или иницирати приликом доласка на власт кад је ријеч о афирмацији владавине права су сљедеће:

1. Кодификација и унификација права (грађанско право, привредно право, управно право, казнено право), ради лакшег сналажења у шуми правних прописа грађанима, привредницима, инвеститорима, али и судијама, тужиоцима и стручној јавности уопште,
2. Пооштравање критеријума за именовање судија и тужилаца,
3. Независно, непристрасно и ефикасно правосудје,
4. Раздвајање ВСТС на посебне савјете за судије и тужиоце, будући да су те функције суштински различите,
5. Јавни регистар свих судских предмета који ће бити доступан онлајн: у сваком тренутку сваки грађанин може да провјери у којој фази је неки поступак (е-правосудје),
6. Ефикасније и брже рјешавање судских предмета: по потреби, запошљавање нових судија и увођење прецизнијих рокова за спровођење појединих фаза судских поступака,
7. Континуиран процес едукације судија и тужилаца (слање на едукације у иностранство, оснивање посебног фонда за едукацију судија и тужилаца),
8. Увођење система процјене учинака прописа примјеном методологије стандардних трошкова и процјене учинака прописа на мале и средње предузетнике,
9. Обезбјеђење независности и интегритета судија, али и строже праћење њиховог рада, те драстичне санкције за све оне судије који се огријеше о професионалне и етичке норме,
10. Израда плана рјешавања тзв. старих судских предмета,
11. Кадровско и материјално јачање привредних судова: посебне едукације у најозбиљнијим правним и економски стабилним државама судија из привредних судова,
12. Оснивање „Правосудне академије“: посебна школа у којој би било обезбијеђено предавање еминентних свјетских стручњака из различитих правних области. Кроз Правосудну академију судије, стручни сарадници и тужиоци би били континуирано едуковани у областима свога рада, с нагласком на материју Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, с обзиром на број предмета који су пред Европским судом за људска права окончани на штету РС.

II ЕКОНОМСКА ОБНОВА – „За економију 21. вијека“

Циљеви економског програма ПДП-а

Партија демократског прогреса у фокус свог будућег дјеловања мора ставити економску обнову Републике Српске. У том смислу, ПДП дефинише неколико средњорочних циљева који морају бити императив будуће владе и укупне извршне власти Републике Српске:

1. стабилне стопе раста бруто домаћег производа од 7% и више на годишњем нивоу,
2. стабилне јавне финансије, те стабилне финансије ванбуџетских фондова и јавних предузећа; циљ је изаћи из зоне високог буџетског дефицита, дугове фондова социјалне сигурности свести на нулу, а пословање јавних предузећа из губитка увести у зону континуиране добити; циљ је Републику извести из континуиране спирале задуживања на којој садашња власт истрајава,
3. динамичнија и олакшана привредна активност кроз значајно смањење свих пореских и непореских оптерећења пословања,
4. реформисано тржиште рада и ефикасније образовање у циљу значајног повећања број запослених у Републици Српској на 330.000 радника у периоду до 2025. године,
5. стабилност финансијског сектора и његова већа подршка економском развоју Републике Српске, нарочито путем нове улоге Инвестиционо-развојне банке РС; кроз транспарентан и независан рад регулатора финансијског сектора, циљ је повратити стабилност и повјерење у финансијски систем Републике Српске који су пољуљани након пропасти три банке, те кредитне активности финансијских институција, а нарочито ИРБ РС значајније усмјерити у привредне активности,
6. раст плата и пензија; циљ је да системским рјешењима у свим областима привреде достигнумо износ просјечне плате од преко 1.000 евра и просјечне пензије у износу од преко 500 евра,
7. максимално искоришћавање пољопривредних потенцијала и обезбјеђење достојанственог и одрживог живота на селу низом системских мјера, већим издвајањима за подршку пољопривреди и прије свега, адекватним управљањем овим подстицајима који неће бити подложни коруптивној расподјели како је то сада случај,
8. максимално искоришћење кључних електроенергетских потенцијала Републике и то кроз прелазак са садашњег принципа трошења на принцип доброг управљања овим потенцијалима, ревизију концесија, вишу наплату датих концесија те ревизију сумњивих приватизација у енергетском сектору,
9. максимално искоришћавање туристичких потенцијала Републике Српске.

Мјере и активности економског програма ПДП-а

Како би економско-социјалну ситуацију у Републици Српској стабилизовали и примјеном низа мјера утицали на њено побољшање, сматрамо веома битним предузети прву мјеру а то је утврђивање и објелодањивање стварног стања у којем се налазе јавне финансије

Републике, те утврђивање стварне финансијске, имовинске и приносне позиције јавних предузећа и других јавних институција.

О стању говоре и досадашњи налази Главне службе за ревизију јавног сектора за одређена министарства, фондове, јавне и владине институције, као и налази екстерних ревизора који су врло често исказани са мишљењем које носи одређену врсту резерве, па чак и негативно мишљење и указује да извјештаји који се објављују нису тачни, да се ради супротно законима и да се не даје стварна слика стања.

Прије покретања било каквих мјера ми морамо знати стварно стање у јавној управи, стварно стање буџетских и ванбуџетских фондова, као и стварно стање у државним и јавним предузећима јер сва дуговања, неизмирене обавезе и скривени губици представљају фискални ризик за државу.

Друго што мора бити урађено у што краћем року јесте позивање на одговорност оних који су допринијели лошем стању. Никога не треба осуђивати прије судова, али свима треба да буде јасно да за цјелокупно стање у Републици Српској неко мора сносити одговорност.

Колико је ко одговоран и која је то врста одговорности свакако ће одлучивати судови, али ми нећемо прихватити чињеницу да је Српска доведена у веома тешку ситуацију, а да баш нико за то није одговоран. Чињеница је да је Влада та која није створила претпоставке за развој Републике Српске већ је, напротив, својом неадекватном политиком, својом површношћу, незнањем, корумпираношћу, у свим сегментима живота уназадила Републику. Нажалост, огроман новац грађана Српске је „нестао“, а Влада није уопште реаговала нити је било кога позвала на одговорност. Сматрамо да се само позивањем на одговорност оних који нису радили посао у складу са интересима Републике може вратити повјерење јавности у институције система и обесхрабрити нека будућа, од народа, изабрана лица на чињење истих или сличних ствари.

Тек након спровођења ове двије мјере императивног карактера, могуће је истински прећи на предузимање активности за побољшање економског стања и економских трендова у Републици Српској.

Фискална консолидација и ефикасна фискална политика

Фискална консолидација у својој суштини означава смањење расхода и повећање прихода у буџету. Овај сет мјера даје ефекте само континуираном примјеном и дугорочног је карактера. Основни циљ јесте од трошења буџетских средстава прећи на систем *управљања* средствима, односно увести потпуни ред у трошењу буџетског и сваког другог јавног новца. Мјере које је неопходно провести у сврху испуњавања циљева су:

1. Извршити рационализацију плата и накнада свих запослених које се исплаћују из јавних извора средстава које су под ингеренцијом Владе Републике Српске кроз:

- доношење законског оквира који дефинише да сваки запослени у јавној институцији може да прима само једну накнаду из јавних извора новца, односно може да прима плату само по једном основу радног ангажмана,
- у складу са претходном мјером, потребно је израдити базу података о свим запосленима, као и базу података о члановима управних и надзорних одбора и

осталих стручних тијела који се финансирају јавним новцем, како би се водила евиденција о накнадама свих запослених у институцијама власти и имао тачан податак о фонду плата којим су оптерећени буџет, ванбуџетски фондови и друге јавне институције; ту базу израдио би Министарство финансија као надлежно министарство за управљање новцем,

- доношење законског оквира којим се онемогућује злоупотреба запошљавања и напредовања чланова уже породице именованих и изабраних функционера у институцијама власти Републике Српске; овом мјером законски ћемо уредити питање спречавања непотизма у институцијама система у Републике Српске,
- редефинисање интервјуа, односно општег утиска као пресудног фактора приликом запошљавања у јавној управи као извора непотизма и корупције.

2. Обезбиједити пуну транспарентност у трошењу јавних средстава кроз:

- доношење неопходног регулативног оквира који ће учинити обавезним јавно објављивање свих плаћања из буџета свих нивоа власти и јавних институција и јавних предузећа за сваки рачун који прелази износ од 1.000 КМ;
- у складу са претходним, на интернет страници Владе или конкретне јавне установе или јавног предузећа објавити сваки рачун који прелази 1.000 КМ; ово је рјешиво једном једноставном одлуком Владе која би регулисала ово питање.

3. Извршити реструктурисање броја радних мјеста у јавном сектору кроз:

- усклађивање броја запослених са бројем неопходних радних мјеста предвиђеним систематизацијом радних мјеста по министарствима и свим установама у надлежности Републике Српске (Влада, јавна предузећа и јавне установе); постепено смањивање радника у администрацији на бази природног одлива радника пензионисањем, а дијелом и добровољним напуштањем јавне управе путем отпремнина, али не науштрб смањивања квалитета услуга које пружа јавни сектор;
- израду јавног регистра свих запослених који се финансирају, односно примају накнаду по основу рада у свим јавним институцијама; за реализацију ове мјере од кључног значаја је израда регистра запослених у јавном сектору за шта је донесен посебан закон, али који никад није заживио у пракси јер актуелна власт не жели да системски ријешити ово питање;
- усклађивање плата и других накнада у институцијама власти Републике Српске; потребно је извршити ревизију плата и свих других накнада које се исплаћују из јавних извора средстава;
- смањивање броја ангажованих радника ван радног односа за 50% (уговори о дјелу и о привременим и повременим пословима) на које одлазе огромна средства из буџета; за све послове, које према квалификацијама радног мјеста могу да изврше запослени у Влади, јавним предузећима и јавним установама, не ангажовати спољне извршиоце;

4. Повећати фискалну дисциплину кроз:

- интензивирање наплате прихода које подразумејева јачу улогу Пореске управе на принципу да нема недодирљивих; обезбјеђивање неселективног приступа контролних органа и посебно редефинисање рада Одјељења за контролу великих пореских обвезника Пореске управе;
- интензивирање рада инспекцијских органа, односно Републичке управе за инспекцијске послове појачаном инспекцијском контролом која никако не смије да произведе ефекат дестимулисање привредне активности;
- елиминисање коруптивних и криминалних радњи инспектора са нултом стопом толеранције на овакве радње;
- поштравање законске регулативе која регулише питање коруптивног понашања инспектора и увођење највиших могућих казни за овакав рад;
- увођење обавезног приступа персоналне ротације инспектора приликом контроле пореских обвезника;
- уређивање питања јавних набавки и елиминисање коруптивних радњи у тендерским процедурама које су данас општа појава; овакве радње сматрати ненормалним и неморалним и поштрити санкције за коруптивне радње које настају у оквиру јавних набавки свих јавних институција; строга контрола примјене Закона о јавним набавкама с посебним нагласком на праћење тежње за избегавањем отворених поступака као најтранспарентнијег облика јавних набавки, као и спречавање злоупотреба везаних за анексирање већ додијељених уговора кроз поступак јавних набавки;
- законски онемогућити исплаћивање нето плате радницима без уплате пореза и доприноса, што је постала свеопшта пракса, наочито у јавним институцијама.

5. Смањење свих нереално високих трошкова свих установа које су у надлежности Републике Српске и то за 30%, а то конкретно подразумејева смањење буџетских расхода и уштеде од 100 милиона КМ годишње кроз:

- успостављање система увођења услужних дјелатности са трећим лицима, односно привредним субјектима који би вршили низ услуга по основу уговора, чиме би значајно били смањени бројни нерационални трошкови свих институција власти (примјер набавка и коришћење копир-апарата у јавним институцијама);
- значајно смањење цијене набавке аутомобила и значајно смањење трошкова одржавања возног парка свих институција у надлежности Републике Српске;
- увођење новог система управљања и коришћења службених возила Владе и свих јавних институција и јавних предузећа по узору на моделе који постоје у земљама ЕУ;
- смањење трошкова употребе службених телефона, репрезентација, дневница, стручних услуга, путовања и смјештаја, и свих других „привилегованих“ давања.

Рјешавање дужничке кризе Републике Српске кроз репрограм дуга

Дуг Републике захтијева сет мјера у циљу враћања нивоа задужености на оптималан ниво. У првој години након репрограма могуће је годишњу рату кредита смањити за 50 милиона КМ, а што би се могло преусмјерити за повећање пензија од 4,5% у првој години. Дугорочно, циљ је смањити годишње рате кредита на 400 милиона КМ са садашњих 700-800 милиона КМ годишње. Мјере репрограмирања дуга могу се спроводити само уз потпуну контролу трошења јавног новца, односно паралелно са мјерама фискалне консолидације.

У том циљу неопходно је:

- У Закон о задужењу, дугу и гаранцијама уградити члан којим би се ограничила отплата годишње рате кредита из буџета Републике Српске на 30% од редовних буџетских прихода остварених у претходној години у прве четири године, а до 2025. године ово ограничење годишње рате кредита вратити на износ од 18% редовних буџетских прихода;
- Извршити репрограм или реструктурисање дугова са свим кредиторима на начин да се захтијевају дужи рокови отплате и ниже каматне стопе нарочито за онај дио дуга који се дугује домаћим банкама (по основу обвезница и кредита), али преговоре вршити и са свим другим кредиторима (међународне финансијске институције);
- Даљу политику задуживања водити са основним принципима управљања дугом, а то су транспарентност, програмско вођење података о дугу и заустављање даљег нерационалног задуживања које је било усмјерено искључиво на јавну потрошњу.

Смањење оптерећења привреди и побољшање пословног амбијента

Партија демократског прогреса се залаже за спровођење свеобухватне реформе у циљу смањења оптерећења привреди и потпуне предвидљивости и сигурности пословања за инвеститоре. У том циљу неопходно је:

1. Смањити оптерећење на рад (порески клин), односно дио бруто плате који убире држава; оптерећења на рад (порези и доприноси) чине радну снагу великим теретом за послодавце и уједно мотивишу рад у сивој зони, непријављивање радника и исплату дијела плате „у коверти“ - овом мјером краткорочно постиже се ефекат увођења већег броја радника у легалне токове, а дугорочно се постиже ефекат већег прилива у буџет, јер се мањим пореским оптерећењем, а вишом основицом надомјешта смањен прилив који би настао због нижих пореза и доприноса у првој или другој години примјене ове мјере. Циљ је порески клин смањити на ниво прије 2008. године, а дугорочно радити на даљем смањивању пореског клина који би нас чинио конкурентнијом привредом; све парцијалне мјере које је доносила актуелна власт по овом питању (подстицаји привредним субјектима и повећање неопорезивог дијел) нису довољни и не представљају системско рјешење овог питања.
2. Поједноставити методологију и оперативну технику обрачуна и плаћања пореза, непореских дажбина и доприноса послодавца; број плаћања фискалних и парафискалних намета и процедура са садашњих 35 свести на максимално 15 плаћања на годишњем нивоу. Да би предузеће несметано обављало дјелатност неопходно је да

се придржава преко 20 закона везаних за плаћање разних фискалних и парафискалних дажбина и око 30 закона којима су, ако их се не придржава, предвиђене казнене одредбе, те је неопходно извршити „укрупњавање“ законских прописа који се тичу привредне дјелатности.

3. Укидати поједине непореске/парафискалне намете за које се утврди да имају штетно дејство, а које немају значајан финансијски ефекат на буџет.
4. У потпуности примијенити Закон о стечају Републике Српске поштујући начела хитности и економичности у циљу смањења броја несолвентних пословних субјеката у Републици Српској, повећања ликвидности привреде и неопходног реструктурисања бројних привредних субјеката. Потребно је извршити динамизирати рад Пореске управе Републике Српске у смислу подношења приједлога за отварање стечајног поступка, односно приједлога за отварање поступка реструктурисања, а у случају платежне неспособности пореског дужника. Ова мјера потребна је из разлога јер једино Пореска управа има довољно релевантних података, капацитета и ресурса да покрене одговарајуће поступке дефинисане Законом о стечају, док већина малих повјерилаца нема нити довољно ресурса, нити довољно знања и информација како би могли да благовремено предузму мјере против несолвентних дужника. Имајући у виду чињеницу да је велика ликвидност један од основних проблема привреде у Републици Српској, ова мјера ће на најбољи могући начин помоћи да се овакви проблеми дугорочно рјешавају.
5. Убрзати и поједноставити процес добијања грађевинских дозвола. У извјештају Свјетске банке „Doing Business 2020“ Босна и Херцеговина се налази на катастрофалном 173. мјесту у свијету по једноставности поступка и брзини добијања грађевинских дозвола. ПДП намјерава да овај процес максимално поједностави и убрза, јер административне тромости, несналажења, па и опструкције, не могу и не смију бити разлог да инвеститори и предузетници одустају од покретања бизниса у Републици Српској, а грађани од шанси за запослење и повећање стандарда. Конкретне мјере које ћемо предузети како бисмо убрзали и поједноставили процес добијања грађевинских дозвола јесу сљедеће:
 - Дефинисање јединственог обрасца на којем ће локалне самоуправе дати своје мишљење о градњи одређеног објекта како би се избјегле нејасноће тумачења њихових мишљења;
 - Издавање јединствене сагласности за пратећу инфраструктуру у року од седам дана од дана подношења захтјева од стране свих релевантних субјеката. Сагласност би обухватала локалитет индустријског круга на којем се гради објекат;
 - Усвајање законског рјешења према којем ће републичка власт бити надлежна за вођење и ажурирање централне базе података о плановима одговарајућих инфраструктура, при чему ће локалне самоуправе имати обавезу правовременог достављања и ажурирања тих података како би централна база података на вријеме регистровала промјене на терену;
 - Законом о уређењу простора и грађења детаљније дефинисати појам линијске инфраструктуре који ће обухватити сектор телекомуникација.

Олакшано плаћање ПДВ-а и увођење диференциране стопе ПДВ-а

Партија демократског прогреса ће инсистирати на измјени Закона о ПДВ-у (порез на додату вриједност) при чему ће захтијевати да се рок за плаћање ПДВ-а буде помјерен на посљедњи дан у мјесецу.

Партија демократског прогреса ће у оквиру заједничких институција БиХ инсистирати на увођењу диференциране стопе ПДВ-а, односно ниже стопе на есенцијалне животне намирнице и производе од стратешког значаја, као што су односне животне намирнице, школске књиге, школски прибор и компјутери, опрема за бебе, док за луксузне производе треба инсистирати на увођењу више стопе ПДВ-а од оне која је данас на снази. Рад Управе за индиректно опорезивање мора бити кључан у циљу ефикасног раздвајања и класификације основних животних намирница од оних који то нису. Помоћ међународних институција или земаља које имају диференцирану стопу пореза, прије свега Србије, од кључне је важности.

Инфраструктурни пројекти и унапређење рада јавних предузећа и предузећа од стратешког значаја

Од кључне је важности да радимо на изградњи базних инфраструктурних пројеката са којима ћемо повезати најважније дијелове Републике Српске, али и Републику са земљама у окружењу, што подразумијева изградњу путне инфраструктуре (путева, аутопутева, мостова) и жељезничке инфраструктуре. Од посебног значаја сматрамо повезивање брзом цестом или аутопутем, у зависности која опција се покаже као повољнија, Бијељине и Требиња, преко Зворника и Источног Сарајева. Ово би требао бити вишегодишњи пријекат који је од суштинског значаја за останак људи у источном дијелу Српске, који би повезао сјеверни и јужни дио истока Републике Српске, те био не само од користи људима који живе на том потезу, него би имао и регионални значај.

Веома битним и хитним сматрамо потребу да аеродром у Бањој Луци ставимо у пуни капацитет, на чему ћемо снажно инсистирати.

Партија демократског прогреса је одлучна у намјери да ријеши статус јавних предузећа, као и предузећа од стратешког интереса. У том циљу неопходно је:

- Спровести политику вредновања позитивних и санкционисања негативних резултата у свим структурама управљања јавних предузећа у циљу повећања продуктивности, ефикасности и коришћења имовине и капитала јавних предузећа;
- Дефинисати очекиване резултате и добит за свако јавно предузеће у свакој фискалној години с циљем остваривања укупне годишње добити јавних предузећа у износу најмање од 100 милиона КМ, а до 2025. године у двоструко већем износу;
- Спровести конкретне мјере за свако конкретно државно/јавно предузеће гдје за тим постоји потреба; утврдити начине реструктурисања које може да укључује и проналажење стратешких партнера нарочито за предузећа од стратешког државног интереса како би могла да наставе своју дјелатност;
- Унаприједити и динамизирати рад представништава Републике Српске која треба

ставити у функцију економске обнове РС, а посебно треба истаћи улогу представништава у циљу проналажења стратешких партнера за она предузећа за која се утврди да имају перспективу на тржишту;

- У предузећима која су у стечају спровести неопходно реструктурисање ако је то могуће; Влада у сарадњи са управом предузећа треба да креира рјешења за проблеме у предузећима од стратешког значаја;
- Извршити свеобухватну деполитизацију управљања јавним предузећима, избор менаџмента на професионалан начин, стимулацију примјерену сличним привредним друштвима у приватном сектору, као и разрађен механизам праћења успјешности пословања.
- За она јавна предузећа за која стручњаци у тим областима процијене да не могу оптимално да буду управљана од стране Републике, планирамо да извршимо реструктурисање власништва које ће омогућити ефикасан, економичан и продуктиван рад тих компанија, измирење обавеза према Републици, радницима, као и свим другим повјериоцима, али и ефикасно задовољење јавних функција које та предузећа имају.

Стабилизација финансијског сектора и јачање кредитне подршке привредном и економском развоју Републике Српске

1. Унапређење рада банкарског регулатора

Чињеница да је у кратком периоду дошло до пропасти три банке у Републици Српској на начин да су изгубљена огромна средства јавних и владиних институција утицала је на губитак повјерења домаће и стране јавности у рад Агенције за банкарство Републике Српске (АБРС) као надзорног банкарског тијела и једне од најважнијих институција РС. Партија демократског прогреса ће предузети мјере усмјерене на враћање угледа у рад ове институције како би она била у могућности да дјелује у правцу очувања и јачања стабилности банкарског система, а у том циљу неопходно је:

- Осигурати много транспарентнији рад АБРС него што је то до сада био случај. Транспарентнији рад АБРС подразумијева потребу да АБРС одговори на неколико кључних питања: зашто АБРС није реаговале раније у случају пропалих банака како би се заштитили неосигурани повјериоци или зашто је АБРС дала своју сагласност за национализацију Балкан Инвестмент банке, односно зашто није упозорила Владу Републике Српске да национализација Балкан Инвестмент банке представља лошу одлуку и да ће проузроковати само додатне губитке по државу, чији одговори треба да укажу на пропусте који су учињени у случају пропалих банака и у ком правцу даље дјеловати у будућем периоду, а са циљем да се исти догађаји не понављају.
- Обезбиједити потпуно независан рад АБРС. Нелогично закашњеле одлуке АБРС у случају пропалих банака отварају и питање независности, односно колико је АБРС била независна од политичких утицаја. Стога је неопходно у највећој мјери онемогућити политички утицај на рад АБРС као банкарског регулатора.

- Обезбиједити даље унапређење регулативе банкарског сектора у смислу приближавања ЕУ стандардима и најбољим међународним праксама, а што је значајним дијелом одговорност извршне и законодавне власти Републике Српске.
- обезбиједити да АБРС, као институција која би требала да се води искључиво струком, буде много више укључена у процесе доношења одређених макроекономских одлука (укљученост у израду стратегије развоја Републике Српске, у планиране реформске процесе, процесе доношења одлука у погледу задужења Републике и др.).

2. Јачање сарадње регулаторних институција унутар Републике Српске

Пропаст банака у Републици Српској на начин који је довео до великих губитака пореских обвезника РС је показао да Комитет за координацију надзора финансијског сектора није у потпуности испунио свој задатак. Такође је примјетна неуређеност тржишта осигурања у Републици Српској, постојање нелојалне конкуренције, нејасан начин смјењивања руководиоца институција која контролошу рад осигуравајућих кућа и сл. Због тога је потребно да се у будућем периоду ради на много јачој координацији и сарадњи између надзорних органа цјелокупног финансијског сектора у РС, да надзорни органи буду транспарентнији у свом раду, а све са циљем да се заузимају одређени ставови и предлажу мјере које ће спријечити ситуације великих губитака по пореске обвезнике. Рад Комитета би требао да буде јаван и да се на редовној основи доносе закључци са одржаних сједница Комитета и исти објављују. Закључци са сједница Комитета би требали бити узети у обзир приликом доношења значајних макроекономских одлука на нивоу Републике Српске, те би се исти требали уважавати и у процесу доношења одлука надлежних институција на нивоу БиХ.

3. Обезбјеђење јаче регионалне сарадње, као и чврсте сарадње са регулаторним финансијским институцијама на европском нивоу

Због постојања специјалних веза између Србије и Републике Српске та сарадња поготово може да буде интензивирана са Србијом која је значајно приступила реформи законодавства финансијског сектора и већ има одређених искустава у смислу имплементације одређених законских рјешења. Сарадња и са другим земљама региона је, такође, значајна и олакшана чињеницом да већ постоје одређени потписани меморандуми о сарадњи. Имајући у виду да су банке са сједиштем у Републици Српској највећим дијелом поријеклом из ЕУ отуда је веома битан и наставак сарадње коју већ имају регулаторне финансијске институције у БиХ са регулаторним институцијама на ЕУ нивоу.

4. Промјена начина функционисања ИРБРС

Изражујући се прекомјерном кредитном ризику узрокованим политичким утицајем, ИРБРС је у посљедњих неколико година остварила огромне губитке, а њена основна улога јесте да буде подршка привредном и економском развоју Републике Српске. Мјере које ће ПДП предузети у наредном периоду у погледу функционисања ИРБРС обухватиће следеће:

- на потпуно јасан и транспарентан начин утврдити стање у коме се тренутно налази ИРБРС и разлоге који су до тога довели;

- задржати ИРБРС као развојну банку, али истовремено приступити одређеним институционалним промјенама. Те промјене свакако морају ићи у правцу редефинисања односа са комерцијалним банкама, као и разматрања могућности задржавања одређених облика директних пласмана, али уз јасна и транспарентна правила њиховог одобравања;
- унапређење рада ИРБРС у дијелу управљања ризиком пословања у фази одобрења, коришћења и враћања пласмана, јачања независности рада ИРБРС, те максимално могућег елиминисања утицаја политике на рад ове институције;
- јачање сарадње између ИРБРС и међународних финансијских институција у циљу обезбјеђења повољних кредитних аранжмана за кредитну подршку привреди и становништву Републике Српске;
- кроз процес израде стратегије пословања ИРБРС јасно дефинисати њен рад и допринос развоју Републике Српске у будућем периоду;
- обезбиједити већи ангажман ИРБРС у предлагању макроекономских мјера на нивоу Републике Српске;
- стављање ИРБРС под одговарајућу супервизију и регулацију Агенције за банкарство Републике Српске у циљу унапређењу рада ИРБРС у горе наведеном погледу.

5. Унапређења рада Гарантног фонда РС

Гарантни фонд Републике Српске не постиже резултате који су се очекивали његовим успостављањем због чега је битно преиспитати начин функционисања овог фонда, његов значај, те с тим у вези дати приједлоге за унапређење његовог функционисања. Све наведено треба да буде са циљем да се покрену значајније кредитне активности привредном сектору Републике Српске.

Реформа образовног система и јачање предузетништва

Партија демократског прогреса ће инсистирати на мјерама које ће допринијети бржем запошљавању, краћем периоду чекања за добијање посла, већем запошљавању и samozapoшљавању, те ефикаснијем и ефективнијем образовном систему који је прилагођенији потребама тржишта рада. У овом циљу неопходно је:

- динамизирати рад Републичког завода за запошљавање како би са чисто статистичког портала који евидентира број незапослених прешао на рад у функцији правог посредника при запошљавању;
- извршити усклађивање школских програма, нарочито средњег образовања са потребама тржишта рада, при чему је улога Републичког завода за запошљавање такође од кључне важности;
- афирмисати и институционално јачати улогу локалних заједница у одређивању приоритетних занимања према потребама тржишта рада те локалне заједнице;

- појачати и подстицати програме преквалификације и дообуке које су спремни предузети послодавци у сарадњи са Републичким заводом за запошљавање; основ су бројни захтјеви послодаваца спремних за ново запошљавање;
- у области високог образовања такође вршити даљњу реформу у циљу смањивања квота за она занимања којих на тржишту рада има вишка према оним занимањима којих недостаје на тржишту рада (на примјер, информатичари);
- од стране институција система промовисати и на адекватан начин упознавати ђаке и будуће студенте, као и њихове родитеље о томе која занимања на тржишту рада се највише траже, а која занимања немају перспективу у смислу брзог проналажења посла;
- међу младима вршити промоцију предузетништва и самозапошљавања; институције система попут Министарства рада и Републичког завода за запошљавање, а уз истовремено спровођење мјера заустављања даљег запошљавања у јавној управи и смањења оптерећења привреде, треба да укажу младима да будућност није искључиво рад и запослење у јавном сектору, већ у приватном бизнису за који се морају створити адекватнији услови за развој.

Значајнија подршка истраживању и развоју

ПДП инсистира на дигитализацији наше привреде и увођењу модерних технологија. Наш дугорочни просперитет зависи од образовања, науке, технологије и иновација. Наш циљ јесте да Република Српска има најиновативнију привреду на подручју западног Балкана. Тај наш ултимативни развојни циљ планирамо постићи издвајањем значајно већих буџетских средстава у науку и образовање, као и пореским олакшицама према компанијама које улажу у иновирање.

Циљ ПДП-а јесте да повећа издвајања за истраживање и развој у висини од 0,5% од БДП-а, дакле пет пута више новца него што је то данас случај. Дугорочни циљ за период од десет година јесте да Република годишње за науку и истраживање издваја 3% од БДП-а, а што јасно демонстрира нашу одлучност да инвестирамо у будућност како би наша дјеца живјела боље и остајала у Републици Српској.

Иновирање корпоративних закона

ПДП ће извршити одређене измјене и допуне корпоративних законских аката у циљу веће мобилности у процесу оснивања, пословања и ликвидације привредних субјеката. Чврсто вјерујемо да свако има право на другу прилику, те да је потребно да градимо такав систем да свако може да покуша поново са бизнисом, ако први пут у томе не успије. Једини услов јесте да се при томе намјерно не крше закон и права повјерилаца.

Извршићемо и друге промјене које ће убрзати пословне активности компанија, олакшати им комуникацију са надлежним републичким органима, омогућити сигурнији пословни амбијент и пружити јасне гаранције да је систем регулативе апсолутно спреман да прати потребе привреде.

Конкретне мјере које ћемо спровести у области корпоративних закона јесу сљедеће:

1. Начин прибављања података о пословним субјектима у потпуности ће бити

електронски. Биће омогућено електронско подношење захтјева за добијање извода из регистра и електронску доставу извода који би имали снагу јавних исправа;

2. У случају одсуства регистрационог судије којем је предмет првобитно додијељен, у периоду дужем од три дана, биће уведен механизам просљеђивања по аутоматизму тог предмета другом судији, а како би се поступак регистрације пословног субјекта био завршен у законском року;
3. Радићемо на либерализацији услова претходног добијања увјерења о одобреном боравку у БиХ ако је лице које је овлашћено за заступање привредног друштва страног лице, као и у случају регистрације пословних јединица чији је оснивач страног лице;

Мјере у области пољопривреде

И поред одређених природних предности као што су квалитет пољопривредног земљишта, богатство шума и водно богатство, те стручни кадрови, наша пољопривреда тренутно не остварује доходак који би обезбиједио даљи развој и унапређење конкурентне производње, те постизање пристојног нивоа животног стандарда пољопривредника. Пољопривреда је највећа развојна шанса Републике Српске, недовољно искоришћена а за коју постоје сви неопходни капацитети како би ова дјелатност постала један од кључних фактора запошљавања, извоза и укупног раста и развоја Републике Српске.

У будућности, пољопривредни сектор мора одговорити новим изазовима климатских промјена, деградације животне средине, растућих брига у вези са безбједношћу хране, територијалног баланса и потраге за одрживим растом.

За опоравак пољопривреде, мјере које је неопходно спровести су сљедеће:

1. **Повећати подстицаје развоја пољопривреде из буџета Републике Српске**, јер је ова грана депресирана у самој примарној расподјели дохотка. Зато су подстицаји из буџета нужна мјера, јер се директна подршка фармерима и подршка тржишним мјерама уосталом, примјењује и у свим развијеним привредама, а посебно на подручјима на којима традиционално тргујемо.
2. **Законом одредити да износ подстицаја буде 6 до 7% од изворних домаћих прихода буџета** и да се тај износ обавезно обезбјеђује и исплаћује по доспијећу појединих позиција, по приоритету у односу на остале позиције у буџету Републике Српске (на примјер, плате администрације у институцијама РС).
3. **Неопходно је донијети нови закон о подстицајима и њиме уредити комплетну проблематику подстицаја развоја пољопривреде и живота на селу.** Досадашње правилнике о подстицајима за текућу годину замијенити документом који ће важити 5 до 10 наредних година. Тако би се произвођачи могли слободно одређивати за поједине врсте производње, јер би унапријед знали на које подстицаје могу рачунати у будућој производњи. Тачно је да су досадашњи правилници важећи за календарску годину, те да су правно валидни објављивани углавном у првом кварталу године, што сигурно није најбољи модел, јер произвођачи не могу са сигурношћу да планирају производњу, инвестиције и сл., те им то додатно компликује саму организацију производње. Тако посматрано, оправдано је правилнике дефинисати на дужи временски период, са

могућношћу корекције. Досадашњи Правилници о условима и начину остваривања новчаних подстицаја за развој пољопривреде и села карактерише неоправдано огроман број мјера, што умањује развојни потенцијал аграрног буџета, а фаворизује социјалне мјере подршке. Корисно би било урадити анализу досадашњих мјера подршке, на примјер за период 5 или 10 година, те на основу тога увидјети шта је постигнуто у сектору пољопривреде, те на основу тога рационалније вршити распоdjелу аграрног буџета.

4. **Препознати важност регионалне сарадње на постизању усаглашених оквира у области пољопривреде и руралног развоја и обезбиједити ефикасан систем координације активности са нивоом БиХ власти**, како би се обезбиједила средства из претприступних фондова ЕУ и осигурао што већи ниво конкурентности до уласка у ЕУ. Елиминисати све препреке и сметње на остварењу ове врсте помоћи гдје главни циљеви морају бити повећана конкурентност и осигурање алтернативних прихода за рурално становништво Републике Српске.
5. **Посебну пажњу посветити подстицању производње и сертификације органске и традиционалне хране**, односно хране чије посебне карактеристике произилазе из вриједности њихових састојака, начина производње и прераде, те поднебља из којег долазе.
6. **Хитно извршити ревизију свих прописа који уређују област водопривреде**. Прописе, а нарочито праксу, неопходно је ускладити са неопходним потребама у погледу заштите од поплава и уредити ефикаснији начин коришћења водних ресурса, а нарочито за наводњавање, експлоатацију минералних сировина из ријечних корита и производњу електричне енергије. **Хидролошки мониторинг у Републици Српској** је добро развијен и инсталиран је на скоро свим значајнијим водотоковима, захваљујући прије свега донацији опреме након поплава 2014. године, али је за добијену опрему неопходно обезбиједити средства за одржавање. Та средства нису висока у односу на бенефите које та опрема пружа у периоду потенцијалних поплава.

Тема о којој се много говори је **изградња мини хидроцентрала**, углавном се ради о дивљој и непрописној градњи, градњи која угрожава водотокове, а неријетко и потпуно уништи водоток. Сама процедура добијања разних дозвола и сагласности је спорна и препуна одступања од законских норми. Било би неопходно извршити ревизију пројектне документације свих мини хидроелектрана. **Експлоатација шљунка и пијеска** из ријечних корита, такође раширена пракса, ради се углавном о непланској експлоатације, без контроле и надзора, а последица је корумпираности институција система, те је неопходно извршити ревизију и увести строги режим контроле у циљу очувања ријечних корита.

7. **За укупну обнову Републике Српске од превасходног је значаја у којој мјери ћемо успјети да обновимо наше село и пољопривреду као основно занимање оних који живе у селу**. Зато је подизање нивоа производње, у садејству са пронаталитетним мјерама, од прворазредног значаја за обнову села као и читавог друштва Републике Српске.

Кључне мјере у области енергетике

Полазећи од стања и проблема у области енергетике, те имајући у виду да Република Српска у области енергетике има значајне ресурсе и ова област може бити значајан фактор у обнови и развоју Републике, предлажемо сљедеће:

1. Мјере за позитивно пословање и остварење добити Електропривреде Републике Српске

Стручним, рационалним и домаћинским пословањем у области Електропривреде РС, умјесто досадашњих губитака, остварити позитивно пословање и значајну добит из којих би се издвајало за изградњу нових електроенергетских капацитета, прије свега у области хидроелектрана и обновљивих извора електричне енергије.

Деполитизација свих предузећа у оквиру Мјешовитог холдинга Електропривреде РС (производних, дистрибутивних и јавног снабдијевања) која су у претходном периоду од 16 година постала полигон за запошљавање страначких војника. Када је ријеч о кадровској структури запослених у Електропривреди постоји одлична база одлично обучених кадрова, али су исти због непостојања система одабира најбољих склоњени ван управљачких структура или су већ напустили Електропривреду. Од кључне важности сматрамо и преиспитивање Закона о концесијама.

Потребно је обновити дистрибутивну и преносну мрежу (која је у надлежности Електропреноса БиХ) и увести ред у области продаје електричне енергије како домаћим тако и страним купцима. У појединим годинама фамозни дистрибутивни губици реално су износили и до 30% укупне потрошње електричне енергије у ЕРС, а лоша наплата (постоје привилегована предузећа и појединци којима се отписују дугови), стварала је додатне проблеме у финансијском пословању како производних тако и дистрибутивних предузећа у оквиру ЕРС.

Неопходно је смањити дистрибутивне губитке електричне енергије на ниво који имају дистрибутивна предузећа у окружењу. Напредак на том плану је могуће остварити инвестирањем у кабловску дистрибутивну мрежу гдје год је то могуће и смањањем тзв. комерцијалних губитака односно појачаном контролом мјерних мјеста како би се смањила неовлаштена потрошња електричне енергије. Имплементација тзв. SCADA система је, такође, један од давно започетих пројеката који мора бити завршен у свим дистрибутивним предузећима.

Дакле, неопходно је елиминисати крађу струје и злоупотребе код отписа дуговања, као и смањити трошкове рационалнијим пословањем и бољим коришћењем капацитета и ресурса. У поступку јавних набавки смањити злоупотребе и извлачење новца у приватне џепове и за политичке сврхе.

Оставарена добит треба да буде основ за унапређење постојећих капацитета и изградњу нових, те подлога за добијање повољних кредита за изградњу нових капацитета, од којих би се продајом и извозом струје отплаћивале обавезе.

2. Преиспитивање датих концесија и преиспитивање спроведених приватизација енергетских капацитета, као и законске измјене концесионе регулативе:

- Правилном примјеном и законским измјенама концесионих закона радићемо на значајном повећању приход од концесија;
- Преиспитати и поништити дате концесије за мини-хидроцентрале које нису завршене у складу са концесионим уговорима и роковима. Спријечити злоупотребе и препродају концесија некомпетентним фирмама и концесионарима и не дозволити кршења законских прописа и прописа заштите животне средине. Преиспитати изградњу мини-хидроцентрала посебно уз консултације оних НВО које се баве очувањем и заштитом животне средине, које морају бити укључене у овај процес.

3. Преиспитивање нетранспарентне приватизације нафтне индустрије због неиспуњавања обавеза из приватизационих уговора у дијелу измирења обавеза нових улагања у капацитете. Предузети мјере да се испуне обавезе по основу дуговања пореза и доприноса. Јавности јасно предочити стварно стање у Рафинерији нафте Брод и јавно предочити могућности обнављања производње.

4. Изградња нових електроенергетских капацитета

Република Српска треба да искористи хидро потенцијале свих ријечних токова и изгради планиране хидроцентрале. У граничним дијеловима ријеке Дрине то треба радити заједно са Републиком Србијом. Стратешки циљ мора бити изградња хидроцентрала на горњој Дрини, гдје су потенцијали хидроенергије највећи и на подручју Херцеговине - пројекат Горњи хоризонти - хидроенергетски мегапројекат комплексних и великих захвата у сливу ријеке Требишњице. Завршетак пројекта Горњи хоризонти је од изузетног значаја јер се изградњом низа електрана на подручју Херцеговине и у сливу ријеке Требишњице постиже јединствен ефекат искоришћавања исте воде у неколико узастопних електрана. Воде са тзв. гатачког и невесињског платоа се кроз ХЕ Невесиње (планирана снага је 61 MW) преводе у Дабарско поље, ту је планирана градња ХЕ Дабар снаге 159 MW, а воде се, даље, кроз Дабарско и Фатничко поље, кроз већ изграђене тунеле, преводе у Билећко језеро гдје је планирана градња ХЕ Билећа снаге 30 MW. Воде из Билећког језера се поново користе на постојећој електрани Требиње 1 снаге 180 MW, а након тога и на постојећим низводним електранама ХЕ Требиње 2 и ХЕ Дубровник гдје је планирана градња још једне електране ХЕ Дубровник 2 чиме би се ефекат коришћења исте воде кроз више хидроелектрана у низу вишеструко поправио.

Иницијална и припремна средства за изградњу треба да буду из добити Електропривреде РС уз повољна кредитна средства. Уложена средства би се вратила кроз повећану производњу и извоз струје. За ове капацитете обезбиједити средства из Европске уније на име изградње обновљених извора електричне енергије. Рад термоеклектрана Угљевик и Гацко треба на вријеме почети усаглашавати са најновијим стандардима и праксом Европске уније.

Улагање у нове електране вршити оснивањем сектора у склопу Електропривреде који ће се бавити само инвестирањем у нове електране а вриједност инвестирања у нове електране ће се одређивати из добити Електропривреде и узетих кредита за изградњу.

5. Подстицање за изградњу обновљених извора енергије

Поред изградње хидроцентралла, неопходно је пажњу посветити и изградњи осталих видова обновљиве енергије и чисте енергије. У складу са свјетским и европским стандардима радити на изградњи вјетропаркова и извора соларне енергије, те извора геотермалне енергије. Урадити програме за подстицаје и стимулације изградње ових видова енергије, те користити европске изворе средстава за ове намјене.

У том правцу је потребно формирати савјете за енергетску ефикасност, обезбиједити пуно више средстава у Фонд за финансирање и подстицаје за обновљиве изворе енергије и стимулисање замјене опреме, уређаја и потрошача са смањеном потрошњом.

У складу са европским стандардима и искуствима, подржати програме и пројекте који се кандидују за ИПА фондова. Поједноставити и упростити процедуре и смањити администрацију око добијања дозвола за изградњу извора чисте и „зелене“ енергије.

Дакле, потребно је увести ред и уредити законску регулативу у неколико кључних сектора у енергетици, уз обавезно довођење стручних кадрова на кључна мјеста у енергетском сектору, а то се односи на секторе:

1. Нафте и гаса;
2. Топлотне енергије;
3. Електричне енергије;
4. Енергетску ефикасност;
5. Професионализацију рада.

Мјере у области туризма

Разлоге због којих туризам захвата, глобално посматрано, велике размјере треба тражити у његовој широј, не само економској, већ и друштвено-политичкој улози. Државе су заинтересоване за његов развој, јер се захваљујући туризму ствара слика о државама ван њихових граница. Добро организован дестинацијски туристички производ и адекватно промовисан врши све већи утицај на ставове о народима и државама те управо ове двије активности морају бити у фокусу хитних мјера обнове Републике Српске.

Управо у документу Програм обнове Републике Српске туризму се даје значајна улога јер је то привредна грана, која у најкраћем року кроз ефикасну организацију туристичке привреде и управљање може дати резултате.

Посматрано у контексту документа, тако се у тачки 9. економске обнове наводи као један од главних циљева **максимално искоришћавање туристичких потенцијала Републике Српске**. Кључно питање јесте како то постићи.

Циљ мјера из области туризма јесте показати како да се искористи све оно из области туризма што већ постоји и што без великих инвестиција и улагања времена може у најкраћем року дати одређене жељене резултате. Мјере су подијељене у двије основне групе. Прву

групу чине мјере из домена управљања туристичком политиком, а другу из домена активности на креирању туристичког производа дестинације.

Управљање туристичком политиком

Фокус је у организовању и вођењу туристичке политике кроз:

1. Преузимање одговорности организације туризма и вођења туристичке политике од стране туристичких организација. Туристичке организације треба да разумију економију за 21. вијек, биду проактивне и понашају се као активни учесници на тржишту са циљем да под хитно прерасту у дестинацијске менаџмент организације.

2. Туристичка организација Републике Српске и формално и суштински треба да буде кровна туристичка организација. Она треба да дефинише политике и приоритете. Туристичка организација Републике Српске треба креирати идеју водиљу туристичког брэнда, туристичке промоције и туристичког имиџа. Локалне (градске и општинске туристичке организације) морају своје активности уклапати у кровну политику, како би се креирала јединствена туристичка прича и слала јединствена порука. Само на тај начин се може постићи препознатљивост и оставити утисак на потенцијалне туристе. То је једини начин да промоција не дјелује распарчано, неповезано и у крајњој линији непрепознатљиво на иностраном тржишту. Поред тога, уколико се нека регија, град или производ промовишу не правећи никаву везу са туризмом Републике Српске то можда може њима донијети користи, али не и Републици Српској, а циљ је кроз туризам градити имиџ Републике Српске. Када се једном формира препознатљив имиџ, када знамо шта комуницирамо и продајемо, онда се мање дестинације лако могу уклапати и имати прилику истичати специфичност својих туристичких производа.

2.а. Кроз овакву позицију и односе туристичких организација јасно је да ће бити више људских ресурса и новца да се раде и свеобухватнија истраживања тржишта. Ову активност заједничким снагама, на челу са ТОРС требају на себе преузети туристичке организације. Не треба заборавити да туристичка предузећа по свом капацитету и организацији углавном спадају у групу малих предузећа и неријетко су без кадрова који би знали реализовати примарна истраживања тржишта. Из тих разлога ову активност требају на себе преузети туристичке организације. Резултате истраживања морају несебично дијелити са свим учесницима туристичке привреде. Та активност треба бити постављена као једна од приоритетних. Морамо знати: ко су нам туристи, који су мотиви њиховог доласка, како се понашају, како размишљају, колико и гдје троше итд.

Дакле, таквим концептом управљања гдје туристичке организације постају централни носиоци могу се превазићи одређени проблеми и извући користи попут:

- значајаног степена хармонизације између вишеструких компоненти укупног производа, као што су смјештај, транспорт и атракције који су под различитим власништвом;
- рефлектовањем међузависности компоненти унутар укупног производа и имиџа, постоји значајан потенцијал за сарадњу сектора;

- уважавајући чињеницу да многе промјене у туризму нису планиране, већ се догађају природно и стварају потребу да се континуирано прати цјелокупан производ и имиџ на овај начин ће то бити могуће пратити;
- одговорити захтјеву истраживања тржишта једино је могуће на овај начин;
- разумијевање укупног туристичког производа кроз очи потрошача пружиће логички фокус за идентификовање имиџа и програма за стимулисање тражње које је могуће постићи само на овај начин.

3. Резултате рада туристичких организација неопходно је мјерити бројем реализованих активности из домена управљања туризмом:

- колико је креирано конкретних интегрисаних туристичких производа на одређеној дестинацији и колика је њихова улога у томе;
- како се комуницира и одржава вриједност бренда;
- колико су едукација одржали;
- која примарна истраживања су реализовали, шта је сврха истраживања и коме служе резултати;
- које су конкретне активности у области интегрисаног маркетинг комуницирања и да ли су мјериљиви резултати;
- које су сарадње успостављене;
- у које пројекте су се туристичке организације укључиле са циљем добијања одређених средстава;
- које су активности реализоване по питању сарадње са локалним становништвом у циљу да резиденти прихвате туризам и схвате који значај он може имати те да се у складу са туризмом живи;
- које сарадње су постигнуте са привредним субјектима, који нису директни испоручиоци туристичког производа али директно или индиректно учествују у његовом креирању итд.

4. Туризму увијек и у сваком смислу приступати као систему, који се састоји од подсистема и то:

- подсистем носилаца понуде (смјештајни капацитети, ресторани, превозници, трговина на мало, изграђене атракције, активности и догађаји, итд.);
- подсистем посредника (тур оператори и туристичке агенције);
- подсистем привредних асоцијација и комора;
- подсистем јавног сектора (државне институције надлежне за туризам, националне, регионалне и локалне туристичке организације);
- подсистем туриста (потрошачи тј. корисници туристичких услуга);
- подсистем резидената (становништво врши утицај како на туристе тако и на понуду);
- подсистем пратећих индустрија и пратећих услуга (подржавајуће индустрије, образовне институције итд.);
- природни и културно-историјски ресурси.

У том контексту јачати приватно јавно партнерство кроз израду правног оквира, који ће то подржати, али и кроз ширење свијести о корисности приватно јавног партнерства.

Приватно јавно партнерство је од изузетног значаја због јачања и укрупњавања. Само велики системи могу имати већу преговарачку моћ и постизати значајне резултате на тржишту те управо кроз овај приступ туризму треба дати снагу. Сврха приватно јавног партнерства јесте да свако у ланцу ради оно што најбоље зна и да користи ресурсе којима располаже. Тешко је очекивати нпр. да мало хотелско предузеће истражује тржиште, или да се институција културе бави продајом. Зато је важно јасно дефинисати задатке сваког од партнера и вршити како хоризонтално и вертикално, тако и дијагонално повезивање. При томе посебно је важно стимулисати оснивање кластера на локалном нивоу јер учесници у креирању понуде на локалном нивоу боље познају тржишне прилике. Наравно, веома важно је омогућити и одговарајуће услове за задуживање локалних кластера.

Јавни сектор треба преузети маркетинг организацију на нивоу дестинације, али увијек уважавати да у укупној слици туристичке дестинације учествују и сви они граде понуду туристичке дестинације на микро нивоу. Јасно је да маркетиншке активности на микро нивоу спроводе комерцијалне туристичке организације, односно предузећа туристичке привреде. Када су у питању комерцијалне организације, маркетинг туристичке дестинације се може спроводити на бази заједничке акције више носилаца понуде, удруживањем њихових ресурса чиме је могуће постизање заједничких маркетиншких циљева, при чему се тежи већем степену координације. Туризам је дјелатност у којој изоловано дјеловање није могуће, а успјех на тржишту изискује сарадњу по разним основама. На туристичкој дестинацији се мора на макро нивоу спроводити процес координације и усаглашавања напора свих учесника туристичка индустрије.

II Управљање туристичким производом, брендирање и утицај на имиџ

Други сегмент хитних мјера у туризму које могу допринијети обнови Републике Српске, односе се на: креирање дестинацијских производа који ће остварити свој тржишни задатак и бити комерцијални, брендирање тих производа и управљање имиџом дестинације.

Ове мјере посматрају се заједно јер условљавају једна другу. Оваквим приступом креирању производа, развијању бренда и утицајем туристичких производа на имиџ дестинације врло брзо је могуће остварити економске резултате који ће се видјети кроз раст привредних и непривредних делатности које су у вези са туризмом, утицај на привреду тј. материјалну производњу, развој неразвијених подручја, платни биланс, запосленост итд. Уједно могуће је остварити и шири друштвено-политички аспект кроз повећање културе резидената, одржање историјског и културног наслеђа, одржање и чување природних ресурса, разумијевање међу људима и утицај на свеукупан имиџ који ће за резултат имати мијењање слике о Републици Српској, њено укључивање у различите активности и коначно привлачење инвестиција.

1. Планирање и развој туристичких производа дестинације мора бити постављено као приоритетан задатак.

Свака регија, град, село или нека друга дестинација треба имати дефинисан препознатљив производ. На креирању тог производа требају учествовати сви носиоци туристичких подсистема наведени у тексту горе. Дакле, није циљ имати десетине и стотине малих

догађаја и сличних производа него за сваку дестинацију знати шта је њен производ. Брендирати тај производ и подизати имиџ. Остали, мањи производи лако ће се уклапати у "славу" великог. Циљ је избјећи уситњеност и непознатљивост.

Градови морају радити на менаџменту догађаја. Сваки град треба да има препознатљив јединствен догађај. Не догађај који ће привлачити само локалне госте, него туристе у правом смислу те ријечи.

У контексту ове тачке и у духу Програма обнове Републике Српске, посебан акценат треба ставити на рурални туризам.

2. У тачки седам Програма обнове наводи се **максимално искоришћавање пољопривредних потенцијала и обезбјеђење достојанственог и одрживог живота на селу.**

Управо туризам може вишеструко допринијети реализацији ове тачке. Развојем сеоских домаћинстава и креирањем туристичких производа руралног туризма може се утицати на задржавање становништва на селу. Организовано бављење туризмом значи уједно и запошљавање. Овдје прије свега треба нагласити запошљавање жена, које не могу радити тешке пољопривредне послове, али се могу бавити туризмом. Запошљавање жена и останак на селу ће се директно одразити на најважнију мјеру Програма обнове, а то је политика наталитета. Евидентно је да се континуиран пад наталитета почео дешавати исељавањем становништва са села и то поготово жена. То је процес који траје деценијама. Задржати, или вратити младе људе на село, могуће је кроз атрактиван посао и достојанствен живот. Ако се узме у обзир да доласком туриста живот на селу постаје занимљивији, да долази до размјене познанстава и култура јасно је да туризам може одиграти кључну улогу у задржавњу младих, запошљавању жена и наталитетној политици. Поред овог директног утицаја треба рачунати и на онај индиректни утицај туризма, а о он се огледа у чињеници да ће нужно доћи до развоја оних пољопривредних грана, које се могу ставити у службу туризма тј. које могу производити храну за потребе туризма, али и не само пољопривредних.

Кључ реализације ове активности лежи у чињеници да не треба од људи на селу очекивати да сами организују ову активност. Креирање производа, брендирање, продају, промоцију итд., требају у њихово име радити локалне туристичке организације, јер људи то сами нити знају, нити имају финансијских капацитета. У крајњој линији ни интерес није само њихов, већ свих становника Републике Српске те се институције требају максимално укључити. Када је ријеч о самом процесу креирања и испоручивања производа туристичке организације требају на себе преузети послове вршења обуке сеоског становништва у њиховом мјесту боравка. Један од начина реализације обуке и ширења позитивне свијести о значају туризма је кроз организацију "Туристичких каравана", који би посјећивали мјеста потенцијалних туристичких производа и на терену вршили активности обуке и рјешавали конкретне проблеме сваке од дестинација понаособ.

Кроз све ово ефикасним руковођењем сеоским туризмом оствариће се један од најважнијих ефеката туризма, а то је развој неразвијених подручја.

3. По принципу приказа туристичког производа руралног туризма приступати и планирању и развоју свих других производа, који ће се дефинисати као приоритет: екстремни спортови,

туризам зелених и бијелих дестинација, туризам секундарних главних градова (култура, догађаји, конгресни туризам, екскурције итд.), бањски туризам, гастрономски туризам итд.

4. Бити свјесни да дестинације постају ствар моде, те сезонски од одређених дестинација креирати тренд.

5. Брендирати, брендирати и брендирати! Брендирање мора постати начин размишљања зато што брендирањем дајемо снагу производима. Потрошачи радије бирају и плаћају брендирани производе. Потрошачима брендирани производи улијевају сигурност, која је у туризму од пресудног значаја за избор дестинације. Брендирани производи су мање осјетљиви на ударе конкуренције и мање осјетљиви на кризе. Брендирани дестинације имају већи степен лојалности туриста. Брендирање дестинације директно позивно утиче на имиџ дестинације и државе.

Институције туризма се требају директно уључити у брендирање сваког појединог дестинацијског производа, а онда их уклопити у причу о јединственом бренду туризма Републике Српске. Овдје се ради о стратешком приступу захваљујући коме ће кроз троугао брендирани користи имати: потрошачи јер добијају бољи производ, предузећа јер остварују већи профит и институције и укупна привреда јер већа реализација производа значи укупан утицај на привреду и економију Републике Српске. Брендирање је потребно радити системски и стратешки. Предуслов успјешног брендирани је реализација горе поменутог истраживања тржишта како би се туризам Републике Српске јасно издиференцирао и идентификовао у односу на конкуренцију. У том смислу носиоци туристичке политике требају реално сагледати туристички производ и дати себи одговоре на питања: шта продајемо (коју потребу задовољавамо, коју вриједност нудимо туристима), како продајемо, коме продајемо (ко су циљне групе наших туриста, ко су наши тржишни сегменти јер не можемо се свима допадати нити правити универзални производ), зашто се разликујемо од конкуренције, зашто би неко купио наш производ (које су предности и разлике у односу на друге), зашто дугорочно можемо опстати?

6. Туристичким имиџом управљати као да се ради о имиџу државе. Када држава нема најповољнију позицију у свијести интересних група, онда се управо акценат ставља на представљање кроз туристички имиџ јер су људи према њему увијек наклоњенији. Јасним и координисаним управљањем туристичким имиџом утицати на комплетан имиџ Републике Српске. Поред тога циљ је ефикасним стратегијама управљања имиџом и унапређењем имиџа утицати на реалокацију ресурса и улагања у дестинацију.

При томе је важно различитим стратегијама управљати са три аспекта имиџа: резиденталним, предузетничким и туристичким имиџом.

У циљу што бржег креирања тржишту прилагођеног производа, брендирани и утицаја на резидентални имиџ значајна активност би била годишње расписивање конкурса за идеје о туристичком производу тј. бренду. Овом мјером би се стимулисали становници, прије свега млади људи да размишљају о туризму. Ефекти би били вишеструки. Више идеја, значи бољи производ. Укљученост становништва у креирање производа значи боље разумијевање туризма и ефикаснију реализацију итд.

Примарни циљ мјера - довођење страних туриста:

Све горе наведене мјере и приједлози за трансформацију туристичких организација имају за циљ довођење страних туриста у Републику Српску. То је једини начин да се туризам не своди на прелијевање дохотка из регије у регију, већ да добијемо нов новац - страну валуту и да туризам коначно почне остваривати своју основну сврху, а то је директан утицај на бруто домаћи производ и платни биланс Републике Српске.

У том контексту потребно је радити на припреми и усвајању докумената, које ће омогућити да се долазак страних туриста третира као извоз јер се и ради о невидљивом извозу (*видјети искуства неких развијених туристичких држава*). Кроз ову активност, не само да ће се стимулисати туристичка предузећа, него ће се коначно почети остваривати мултипликативни ефекат туризма на сва предузећа и организације, које директно или индиректно утичу на креирање интегрисаног дестинацијског производа.

И коначно, треба подвући да је цјелокупан документ мјера за обнову Републике Српске писан у духу "економије за 21. вијек", коју под хитно треба имплементирати у економску политику Републике Српске, па самим тим и у туристичку политику Републике Српске. "Економија за 21. вијек" је економија знања и вођена је идејом да је знање једина дугорочно одржива конкурентска предност. Конкурентни постају, не они који су богати ресурсима, већ они који имају и користе знања. Ресурси су база, коју када је ријеч о туризму Република Српска има, али их је знањем потребно претворити у профитабилне туристичке производе од којих ће сви у систему туризма имати користи.

Заустављање отварања политичких питања која спречавају економски развој

Кочницу свих реформских процеса свакако представља политички ризик у Републици Српској и БиХ. Константно отварање политичких тема за која се унапријед зна да нема политичког договора изнова ствара додатне политичке тензије, јача политички ризик државе, шаље поруку политичке нестабилности и све ефекте извршених реформских процеса додатно угрожава или у потпуности елиминише. ПДП мора инсистирати на реформским процесима и кључним економским политикама, те сматрамо да је неопходно да се све стране морају максимално уздржавати од отварања питања која су болна за било који народ у БиХ.

Јачање економске сарадње са земљама региона, поготово са Србијом

Србија је у протеклим годинама учинила много на стварању бољег пословног окружења и стабилизацији својих финансија. Сарадња са Србијом ће бити обезбијеђена на свим нивоима власти и у свим сегментима живота како би се њихове позитивне праксе максимално искористиле у реформским процесима који очекују Републику Српску.

Осим царинских баријера које су у оквиру ЦЕФТА зоне слободне трговине укинуте, континуирано треба радити на уклањању нецаринских баријера које су нетранспарентне а које земље често употребљавају као мјере скривеног протекционизма. ПДП ће инсистирати на детектовању таквих мјера и ефикасној борби против њиховог уклањања у сарадњи са свим земљама региона, а нарочито са Србијом као водећом земљом региона у процесу европских економских интеграција.

III ДЕМОГРАФСКА ОБНОВА – „Сачувајмо живот у Републици Српској“

Пронаталитетна политика ПДП-а

Демографска обнова Републике Српске јесте наш основни национални и политички задатак. Кључно опредјељење Партије демократског прогреса јесте понудити одговоре на највећи изазов са којим се данас суочавамо а то је како обезбиједити да Република Српска не остане без свог најважнијег ресурса – људи. Као своје основно опредјељење и опредјељење постојања саме Партије у императив свог будућег дјеловања стављамо мјере којима ћемо обезбиједити трајни опстанак и останак народа на овим просторима а које подразумијевају: мјере подршке родитељству, мјере усмјерене ка усклађивању породичног и професионалног живота, едукацију грађана о важности демографских питања те побољшање здравственог стања становништва. У циљу повећања стопе наталитета, залагаћемо се за већа финансијска издвајања чији је примарни циљ стимулисање рађања, али ћемо истовремено стварати такав друштвени амбијент да људи у Републици Српској желе да остану, раде, развијају своје потенцијале, граде породице и подижу будућа покољења.

Основни политички, национални и државнички задатак данас јесте обезбиједити да Република Српска не остане без становништва у будућности. Оног тренутка кад људи буду остајали на овим просторима, кад институције Републике буду показале да им је примарни интерес да обезбиједи нормалне услове за егзистенцију својих грађана, тад ћемо знати да поново имамо једну озбиљну и одговорну политику.

Проблем иселјавања становништва је веома комплексан. Нерашчишћени политички односи у земљи, хронична политичка, институционална и економска нестабилност, хронична корупција, несређеност система, неназирање перспективе су само неки од многобројних разлога због којих се људи одлучују да напусте ове просторе.

Баш зато је наш политички императив да учинимо све како бисмо демографски обновили Републику. Инсистирамо на стабилности, развоју и стратешким и дугорочним политикама. Партија демократског прогреса је посвећена и одлучна да од Републике направи најбоље могуће мјесто за живот свих њених грађана, без обзира на њихову националну, вјерску, политичку или било какву другу припадност.

Од 2002. године Република Српска има има негативан природни прираштај, а то је посљедица смањене стопе наталитета, а повећане стопе морталитета. Та демографска слика је додатно усложњена негативним миграционим салдом, као посљедица свега је депопулациони салдо великих размјера. Главни проблем становништва Републике Српске је феномен недовољног рађања. Основна карактеристика популационе политике треба да се заснива на стимулисању – повећању наталитета. **Универзални циљ спровођења пронаталитетних мјера популационе политике у Републици Српској треба да буде достизање стопе укупног фертилитета у просјеку од 2,1 дјетета по мајци (са садашњег просјека од 1,2 дјетета по мајци), а што би ипак омогућило само просту замјену генерација и достизање нивоа стационарног становништва.**

На основу прикупљених епидемиолошких података у Републици Српској утврђено је код

дјеце присуство конгениталних аномалија, које представљају значајан медицински проблем. Узроци настанка конгениталних аномалија узроковани су од више фактора: од стране труднице, инфекције, неправилне исхране, недостатка фолне киселине, конзумације алкохола и дувана, лијекова, зрачење, генетских узрока, итд. С циљем да се установи надзор над конгениталним аномалијама оснивају се регистри конгениталних аномалија, што је неопходно урадити и у Републици Српској гдје је се сваке године евидентира 3-4% конгениталних аномалија код новорођених. Добијени подаци могу представљати добру полазну основу за унапређење – превенцију и планирање неонаталног и здравља дјечије популације у Републици Српској уопште, а тиме и значајан допринос наталитету и здрављу становника цијеле Републике.

Званична статистика не располаже комплексним подацима у вези са проблематиком репродукције, планирања породице и анализе мјера популационе политике. С тог аспекта истраживање која третирају ову проблематику постављају се као приоритет, како би се формулисали ставови о актуелним демографским процесима на нашем простору. Неопходно је ове проблеме изучавати минуциозно, континуирано, а не кампањски. Неопходно је у оквиру надлежних институција формирати стручни институт који би се бавио популационом политиком, планирањем породице, промоцијом репродуктивног здравља, савјетовањем адолесцената, што је већ одавно тековина у земљама које се озбиљно баве изучавањем овог значајног проблема, јер је репродуктивно здравље први услов опстанка.

Потребно је спровести политике подршке породици, смањења трошкова родитељства и ублажавања неједнакости у животном стандарду између породица са дјецом и породица без дјеце. Мјере којима се операционализују ови циљеви могу бити у новцу или услугама.

У оквиру политичког одговора на недовољно рађање дјеце битно је и спровођење мјера везаних за очување и унапређење мјера везаних за очување и унапређење репродуктивног здравља младих, јер ће управо они бити носиоци репродукције становништва у непосредној будућности. Бројни фактори утичу на репродуктивно здравље: планирање породице - контрацепција, различити еколошки агенси, полно преносиве болести, стерилитет, спонтани побачаји, пријевремени порођаји и један посебан проблем - намјерни прекид трудноће. Све наведене чиниоце неопходно је рјешавати кроз стручна тијела која би се бавила овом проблематиком. Пракса у многим развијеним земљама показала је да добро осмишљени програми едукације доносе добре резултате који се најбоље очитују у добрим промјенама у животу.

Као једну од битних мјера у помоћи породицама сматрамо и обезбијеђивање бесплатних уџбеника за све основце на нивоу Републике Српске, за шта постоји правни основ јер је Народна скупштина Републике Српске усвојила овакав закључак.

Посебно ћемо предузети мјере подршке родитељству, мјере усмјерене ка усклађивању породичног и професионалног живота, едукацији грађана о важности демографских питања те побољшању здравственог стања становништва. У циљу повећања стопе наталитета, залажемо се за подстицајне финансијске мјере чији је примарни циљ стимулисање рађања. Конкретно, инсистираћемо и спровешћемо сљедеће мјере пронаталитетне политике:

- **фикасна једнократна накнада** за свако новорођено дијете од најмање 2.000 КМ;

- **матерински додатак** на мјесечном основу за сваку мајку која роди четврто дијете у висини просјечне плате у Републици Српској;
- **матерински додатак** на мјесечном основу за сваку мајку која роди треће дијете у висини половине просјечне плате у Републици Српској.

Програм јефтине (социјалне) станоградње

Мјере на којима ће ПДП инсистирати су следеће и морају бити императив рада будуће Владе Републике Српске у сарадњи са свим локалним заједницама:

- надлежна власт обезбјеђује земљиште бесплатно;
- по препоруци републичких власти, локалне заједнице за изградњу ових станова наплаћују комуналије у износу од 50%;
- финансирање се врши из значајних финансијских средстава којима располаже Фонд становања;
- објекти се изводе по типским пројектима, као енергетски ефикасни;
- Влада, односно Републичка дирекција за обнову и изградњу извођаче радова бира путем тендера;
- надзор над извођењем радова врши Влада, односно Републичка дирекција за обнову и изградњу).

Цијена квадратног метра оваквих станова била би нижа за трећину од просјечне тржишне цијене. Ови станови би били намјењени младим брачним паровима и младим стручњацима, што кореспондира са подстицањем останка у Републици Српској, односно заустављањем масовних одлазака из земље, као и потицањем наталитета. Реализацијом овог програма, поред упосљавања домаће грађевинске оперативе, мултипликују се и секундарни и терцијарни привредни сектор (индустрија грађевинског материјала, намјештаја, разне услужне дјелатности, трговина).

Мјере за побољшање живота на селу и у недовољно развијеним општинама

Рурална подручја заузимају највећи дио територије Републике Српске, а у њима живи и значајан дио становништва који се због лоших услова за живот стално исељава. У таквим подручјима неопходно је обезбиједити квалитетну инфраструктуру и садржаје који ће задржати становништво. У циљу постизања побољшања живота на селу потребно је спровести следеће мјере:

- квалитетнија израда и досљедно спровођење републичке и локалне планске и стратешке документације за развој руралних подручја, засноване на струци и примјени принципа одрживог развоја;
- плански развијати село, насупрот досадашњем стихијском приступу, што подразумијева и препознавање локалних потенцијала и њихово искоришћавање за општи друштвени и привредни прогрес;

- у центрима села обезбиједити потребну друштвену инфраструктуру – школе, амбуланте, спортске објекте, трговине и друго са квалитетним кадром;
- економско јачање села кроз развој савремене пољопривреде, те обезбјеђење организованог откупа пољопривредних производа;
- изградња и реконструкција путева на основу приоритета према планској документацији и категоризацији;
- реконструкција електричне и телекомуникационе мреже и обезбјеђивање квалитетног снабдијевања струјом, те телефоном и интернетом;
- изградња водоводне мреже са континуираном и квалитетно испоруком здраве пијаће воде за потрошаче;
- израда система за наводњавање ради спречавања катастрофалних посљедица суше.

Партија демократског прогреса посебно истиче значај останка и опстанка у руралним подручјима, а у том смислу посебно истичемо значај останка људи у неразвијеним и изразито неразвијеним општинама Републике Српске које полако изумиру. Неопходно је у руралним подручјима и у селима Републике Српске обезбиједити такве услове за живот који су изједначени са условима и свим погодностима које постоје за живот у градским подручјима. У том циљу, од кључне је важности омогућити отварање радних мјеста у овим, претежно руралним подручјима.

Једна од мјера за коју ће се ПДП залагати јесу **посебни порески подстицаји** који ће се увести приликом инвестирања у општинама које су по званичној класификацији неразвијене или изразито неразвијене и то кроз ослобађање инвеститора од плаћања пореза на добит оствареној у новооснованој пословници у неразвијеној општини у прве три године од инвестиције и покретања активности. У четвртој години од покретања инвестиције у неразвијеним подручју инвеститор би плаћао порез на добит по умањеној стопи (5%). На овај начин би се у првим годинама инвеститор стимулисао на инвестиције и запошљавање те би на након својеврсног „грејс периода“ почео да плаћа порез на добит по умањеној стопи (5% умјесто 10%). Циљ је спријечити пражњење неразвијених подручја од становништва (поготово радног континента) кроз стимулисање инвеститора да улажу у ова угрожена подручја.

Смтрамо да у Републици Српској треба провести један експериментални пројекат изградње 2.000 кућа за породице које желе да живе на селу, уз обезбјеђење основних услова који би им омогућили самоодрживост и трајан живот на селу, прије свега адекватну површину земље за обраду и других средстава неопходних у том циљу.

Односи са дијаспором

У оквиру демографске обнове веома је важно схватити улогу и значај наше дијаспоре. До сада тај изузетно значајни ресурс нисмо користили на оптималан начин, а дознаке дијаспоре заправо представљају једини вид „сарадње“ са нашим људима у свијету. Егзактни подаци указују да дознаке радника из иностранства представљају износ који кореспондира са 10%

вриједности БДП-а Републике Српске, а односи се само на дознаке чији је прилив ефективно регистрован, док је износ укупних дознака које уђу у Републику Српску много већи. ПДП планира да од наших људи гдје год да се они налазе направи наше најбоље политичке амбасадоре, јер су људи наш кључни ресурс.

Конкретне мјере које планирамо да предузмемо кад су односи са дијаспором у питању су сљедеће:

1. Доношење законског оквира који регулише питање дијаспоре;
2. У оквиру представништава организовање помоћи држављанима Републике Српске и исељеницима нашег поријекла у очувању њиховог националног идентитета, помоћ у оснивању клубова и удружења, њиховим повезивањем са пословним, привредним, научним, културним и спортским субјектима у матици;
3. Активније учешће дијаспоре у промоцији Републике Српске и афирмацији њених интереса кроз оснивање скупштине дијаспоре и оснивање савјета за односе са Србима у регији и дијаспори;
4. Проширивање и јачање дипломатско-конзуларних представништава гдје је то интерес Републике Српске и наше дијаспоре и свеобухватан попис припадника наше дијаспоре, те јаче дјеловање Републике Српске у оквиру дипломатско-конзуларне мреже;
5. „*Cloud Srpska*“ („Отворена Српска“) као свеобухватан пројекат повезивања свих наших грађана у дијаспори. Ријеч је о концепту отворених граница, односно електронске повезаности свих грађана Републике гдје год они живјели, јер су многи наши људи због економских и безбједносних разлога напустили територију Републике Српске. Потребно је све наше људе повезати користећи модерне технологије, направити јединствен систем, процедуре и базе података које ће нам омогућити да Српску развијамо идејама, визијама, капиталом и ресурсима наших људи у иностранству. Ти људи морају имати могућност да у сваком тренутку партиципирају у креирању система и економије у Републици Српској. Смисао ове идеје је да су ресурси Републике Српске свуда гдје су њени грађани и да систем мора омогућити искоришћавање свих ресурса који су на располагању.

Модернизација Републике Српске – „Отворена Српска“

Сљедећи важан аспект наше визије Републике Српске јесте њена безусловна и континуирана модернизација. Одлучни смо да својим политичким дјеловањем перманентно радимо на модернизацији економије, политичког система, јавне управе, инфраструктуре, образовања, здравственог система, као и свих других сегмената који конституишу савремено друштво. Партија је све вријеме свог постојања била и остала најснажнији фактор модернизације наше Републике и хватања цивилизацијског прикључка са остатком Европе. Немамо никакву дилему да Република Српска може да својим грађанима понудити перспективу једино ако прати корак са временом, његује добре традиције из прошлости, али се ослобађа оних лоших, те иновира свој укупни систем.

У том смислу, један од наших важних политичких пројеката јесте „*Cloud Srpska*“, односно „Отворена Српска“: Република Српска без граница. Идеја „Отворена Српска“ стога управо и

јесте заснована на прихватању чињенице да значајан број важних ресурса у Републици Српској више нису физички у Републици Српској. Ако жели да буде одговорна према себи, својој будућности и својим грађанима, Република Српска мора да користи све ресурсе које има, или које може да има. Са својим постојећим карактеристикама, а поготово имајући у виду негативне трендове, на било који начин нећемо бити конкурентни у ширим оквирима у наредних десет година, а ако се негативни демографски процеси наставе питање је шта ће уопште од биолошке супстанце Републике преостати. Због тога је неопходно почети користити и оне ресурсе који тренутно нису овдје, баш као што је потребно бити свјестан и чињенице да ћемо у наредним годинама имати све више тих ресурса у иностранству, а не у самој Републици Српској.

Тренутно у Републици нико у систему не зна ни приближно колико је младих и стручних људи отишло из Републике у иностранство. Не знамо којих су то они конкретно стручних профила, чиме се сада баве, у којим компанијама раде, у којим пољима су референтни. Због тога је потребно да се коначно почне водити рачуна о томе, односно да се успоставе базе података о нашим људским ресурсима у иностранству.

Есенција идеје "Cloud Srpska" („Отворена Српска“) јесте да Република Српска није само физичка територија у реалном простору у БиХ и на Балкану, него да је Република Српска свако мјесто гдје живе људи који се осјећају њеним грађанима и који желе постати дио Републике Српске, да је Република свака идеја тих људи, да је Република сваки пословни подухват тих људи који они желе да повежу са Републиком.

На тај начин Република Српска постаје вишеструко мобилнија, динамичнија, отворенија и флексибилнија кад је ријеч о хватању корака са технолошки и економски развијенијим системима. Поента је да се преокрене схватање да су успјешни људи проблем, јер угрожавају некога и нешто, па их се зато тако прелако и одричемо, у размишљање да су успјешни људи управо основни смисао Републике, да желимо да знамо ко су они, гдје живе, шта раде и да се повежемо с њима.

„Отворена Српска“ мора постати прво идеја, потом принцип функционисања Републике, општеприхваћена свијест, а напослијетку и административно-програмски механизам који увезује природне потенцијале Републике Српске, њену постојећу инфраструктуру и логистику и кадрове којима располаже, а са нашим и другим људима у иностранству гдје год они да живе. Примјера ради, домаћи предузетник који је покренуо неки посао релативно добро функционише, ради неколико година и сад му је потребно да пређе у сљедећу фазу која подразумијева далеко стручније технологе или инжењере који су на располагању на домаћем тржишту рада. За тог предузетника морају знати сви наши људи који живе у иностранству и који су дио "Cloud Srpska" и који или имају референце које су њему потребне или који знају некога ко их има, па макар тај неко и немао било какве везе са Републиком Српском. Зато је неопходно да креирамо прво идеју, а потом и конкретан систем који ће омогућити умрежавање свих тих ресурса, понуде и потражње, те тако оптимизовати нашу економију и, уопште, друштвени систем.

Систем „Отворена Српска“ би садржавао све релевантне податке о природним и туристичким потенцијалима Републике, о могућностима развијања органске пољопривреде, односно сваком мјесту у Републици које би могло да буде интересантно било коме у свијету.

Кроз пројекат "Cloud Srpska" („Отворена Српска“) би се, након одређења за овакву не само активност, него и вредносни систем, свака димензија Републике Српске континуирано усавршавала и побољшавала. Свијест да сваки дан морамо да се усавршавамо да бисмо били интересантни другима, али и да би нама самима било боље, тјерала би легислатуру, егзекутиву, правосуђе и сваки други подсистем у систему државе да се непрестано едукује, унапређује и прилагођава према захтјевима иновативних људи који желе да постану дио пројекат „Отворена Српска“. Опет јасно, ми то једино можемо учинити ако будемо користили свеукупно знање (енгл: *know-how*) наших људи у иностранству, дакле умрежавањем и коришћењем свих расположивих ресурса.

IV МОРАЛНА, ВРЕДНОСНА, ОБРАЗОВНА И КУЛТУРНА ОБНОВА – „Модерна и просвијећена Српска“

Образовна политика

Ми у Партији демократског прогреса смо дубоко свјесни да образовање представља механизам континуираног остварења наших основних програмских и политичких принципа. Потребан нам је образовни систем који је у корелацији са привредом, односно да стварамо кадрове који имају гдје да раде и чије знање је потребно тржишту. Инсистираћемо на томе да је образовању потребно обезбиједити стратешко мјесто у новом концепту Републике Српске.

Сваки ученик, од основне школе, до факултета, треба да буде свјестан позиције Републике у регији, Европи и свијету, као и да буде свјестан да ће успијех у животу моћи да оствари искључиво на основу енергије коју уложи у своје стручно усавршавање. Рад, учење, иновирање и стрпљивост морају бити кључне врлине грађана Републике Српске, а те врлине морају се усадити управо кроз образовни систем. Да би то било могуће, наравно, није довољан ни најбољи образовни систем, него је потребно и да кроз друге механизме Републике и начин њеног функционисања докажемо да су то наше основне вриједности и да ћемо стварати друштво у којем нема другог пута ка успјеху од оног који је једино нормалан, а то је да успјех зависи од нивоа примијењеног знања које појединац посједује.

Конкретне мјере које планирамо да предузмемо у области образовања јесу сљедеће:

1. Буџетска издвајања за образовање и науку повећавати до просјека ЕУ (8,5% БДП-а);
2. Дугорочни циљ треба да буде бољи материјални статус учитеља, наставника, професора и научника, сходно квалитету и резултатима њиховог рада;
3. Иновације те трансфер нових технологија у привреду увести као један од кључних критеријума напредовања у науци и високом образовању;
4. Смањити број обавезних предмета, а повећати број изборних предмета на свим нивоима образовања;
5. Факултети и истраживачки институти морају редефинисати своју мисију – појачати своју друштвену и привредну улогу и у складу с тим стратешки се позиционирати према иновативности како би се активно укључили у привредну реформу и

индустријски развој. Услов за то јесу чвршћи партнерски односи са привредом и пословном заједницом.

Дигитално друштво и дигитално образовање

Посебан сегмент у нашој образовној политици има схватање да се свијет данас налази у дигиталној фази. Економија, информације и образовање су категорије које су практично постале глобалне, и то захваљујући информатичкој револуцији интензивираној у посљедњих десет година. Да бисмо разумјели, а потом и опстали у дигиталној ери, морамо адаптирати свој образовни систем чињеници да данашњи свијет није онакав какав је био до прије само десет година, али и да ће свијет за десет година бити још различитији него што је то данас.

С тим у вези, информатика ће заузети посебно мјесто у образовном систему Републике Српске. Ми информатику и информационе технологије не доживљавамо само као прости школски предмет, чак ни као сегмент образовне политике. Напротив, информационо, односно дигитално друштво представља нашу програмску одредницу. И на овом мјесту се показује сва кохерентност наше политике: да бисмо могли имати модерну управу, морамо да имплементирамо е-управу; да бисмо могли имплементирати е-управу, морамо да имамо информатички писмено становништво. Према томе, Партија демократског прогреса је свјесна да нам предстоји 10 кључних реформских година у којима ћемо наше младе људе, систем и начин размишљања морати прилагодити дигиталној фази.

Информационе технологије представљају огромну привредну развојну шансу Републике Српске, и баш зато је невјероватно важно да наш образовни систем уважи тај развојни потенцијал.

Процјене стручњака у овој области говоре да ће у три наредне године у ЕУ бити запослено четири милиона људи у ИКТ-у (информационим и комуникационим технологијама). Даље, процјене су и да чак седмеро од десеторо дјеце која су данас кренула у школу у будућности ће се бавити занимањима која још не постоје, показала је нова студија Организације за економску сарадњу и развој (OECD).

Република Српска мора да уважи ове податке и правце развоја модерних технологија и економије. Управо су информационе и комуникационе технологије примјер колико су образовање и привреда, заправо, повезани и колико је Република дуго занемаривала овај сегмент стратешког развоја. Такође, управо на овом мјесту се показује и дугорочно стратешки важним принципијелно одређење ПДП-а за инклузијом свих друштвених група, а поготово младих и иновативних људи, у процесе доношења политичких одлука. Напросто, апсолутно је немогуће градити модерно друштво и исту такву економију, засновану на ИКТ-у, без младих, креативних, иновативних и едукованих људи који се сваки дан усавршавају на овом пољу.

Конкретне мјере које планирамо предузети на овом пољу јесу сљедеће:

- ИКТ технологија треба постати подлога за развој паметних градова;
- Повећати квоте на факултетима који покривају ИКТ сегменте да младима омогућимо образовање за послове будућности;
- Боље опремити школе и подстицати истраживачки тип учења, а не пуко памћење

чињеница. Само увођење предмета информатика није и не може бити довољно за креирање модерног образовања и конкурентне дигиталне економије;

- Укинути све парафискалне намете да би се старт-апови (енгл: *start-up*) у овој области брже развијали и стварали додатну вриједност;
- Развити инфраструктуру за брзи приступ широкопојасном интернету и масовно користити електронске услуге.

Будући да смо на пољу дигиталног образовања и дигиталног друштва као заједница потпуни почетници, сви морамо да радимо заједно како бисмо имплементирали овај стратешки важан посао. Дакле, потребно је да школе и факултети, истраживачки центри, компаније и предузетници, политичари и републички органи синергијски раде и свако у свом домену чини конкретне напретке сваки дан како бисмо успјели да остваримо овај фундаментално важан циљ за модернизацију и свеукупан развој Републике Српске.

Евидентно је интересовање страних фирми за развој информационих технологија (IT технологија) у Републици Српској у посљедњим годинама. Бројни градови у Републици Српској имају низ предности када је ријеч о покретању посла у области информационих технологија: близина границе са Хрватском, могућност умрежавања са универзитетима у регији, развијена фриленс сцена, те „традиција“ у области технологије („Чајавец“ је некад упошљавао 2.000 инжењера).

Само једна велика компанија од 5.000 запослених значила би око 200 милиона КМ прикупљених пореза, што би представљало „бум“ за цијелу економију и допринијело убрзаном развоју Републике Српске. Мјере које је неопходно предузети у том правцу су сљедеће:

- Оснивање *IT* центара;
- Покретање *start-up* центара у цијелој Републици Српској кроз пословне инкубаторе који олакшавају развој пословне идеје у бизнис;
- Субвенционисање и пореске олакшице за покретање бизниса из *IT* области;
- Улагање у широкопојасни интернет и инфраструктуру и смањење ПДВ на рачунарску опрему за *IT* пословне субјекте;
- Законско дефинисање и заштита статуса фриленс рада кроз радни стаж и здравствено осигурање;
- Осавремењавање образовног система јачањем информатичких гимназија и *web* технологије;
- Законско омогућавање средњошколцима из рачунарске струке да стичу искуство кроз упошљавање на непуну вријеме, односно плаћена пракса;
- Финансирање и суфинансирање професионалне обуке и усавршавања кроз разне видове тренинга, семинара, студијских посјета итд.

Мјере у области културе

Стратегија Партије демократског прогреса Републике Српске у области културе треба да се огледа у више праваца, са реално спроводивим циљевима. Мјере које је неопходно провести обухватају сљедеће активности:

- Путем културних институција и удружења у Републици Српској ширити позитивну културну свијест кроз организовања разних културних догађаја у које је потребно укључити што већи број дјеце и омладине и на тај начин развијати васпитни, културни, образовни пут и усмјеравати младе кроз културну сферу свих дешавања са којима они имају додира;
- Стручне кадрове максимално ангажовати на пружању стручног знања из свих области у култури и тако дизати ниво културне свијести, која је неопходна сваком човјеку;
- Повезати рад културних стваралаца Републике Српске и Србије;
- Позоришна дјелатност мора бити заступљенија међу младима на начин да се омогући много сврсисходније дјеловање оних који у том смислу могу пружити стручну помоћ, као и оних који желе да позоришна сцена буде њихов живот, односно професија;
- Културни аматеризам обухвата највећи дио младе популације, али се, скоро незнатно, улаже у ту популацију и њихово дјеловање у култури у сваком смислу, што за резултат има велику отуђеност културне свијести од човјека, а друштво у којем живимо због тога понире без борбе да ишта промијени и допринесе бољем сутра у култури уопште;
- Повезаност у дјеловању институција културе и свих релевантних културних субјеката, доводи до свеукупног побољшања и на томе се мора озбиљно радити и пружити свака подршка у остварењу планова у културном стваралаштву, посебно аматеризму јер је ту зачетак културног дјеловања сваког појединца;
- Јачати употребу ћирилице у свакој прилици, на сваком мјесту и на сваки начин;
- Сваке године тражити да, код усвајања буџета, издвајање за културу на нивоу Републике, градова и општина, буду минимално 1,5%, укупног буџета Републике, градова и општина (садашњи показатељи су на нивоу 0,8%);
- Посебно повећати буџет за филмску индустрију Републике Српске која мора постати препознатљива; садашња издвајања из Буџета Републике Српске повећати на износ од минимално милион КМ и усмјерити их у финансирање филмова од историјске, моралне и културне важности за српски народ на овим просторима, нарочито са нагласком на посљедња ратна дешавања на просторима БиХ у циљу стварања реалне слике Срба и српске историје у свијету; филмске ствараоце са ових простора којих има, али немају шансу да раде озбиљније филмске пројекте са овако минималним средствима промовисати кроз кључну улогу Министарства просвјете и културе и свих других институција у области културе у Републици Српској;
- организовати семинаре и адекватне предаваче на тему – обезбјеђење средстава из фондова Европске уније за културу, на нивоу Републике Српске;

- У основне школе увести предмет: „Културно наслеђе и традиција“ који ће се изучавати најмање четири године;
- Озбиљније радити на заштити културних добара путем УНЕСКА.

Оживљавање „средњег слоја“

Свједоци смо да се наше друштво неадекватном економском политиком коју већ низ година врши садашња власт у Републици Српској у великој мјери раслојило на изузетно богате и изузетно сиромашне становнике. Сматрамо да императив нашег будућег дјеловања треба да буде јачање и ревитализација „средњег слоја“ као слоја који чини друштвену окосницу сваког развијеног друштва. Посебно је важно истаћи да је неопходна и пријекно потребна морална обнова „средњег слоја“ и заустављање његове даље деградације. Љекари, просвјетни радници, научни и културни радници, мали и средњи предузетници, административни радници, средње и високообразовани грађани у свакој модерној држави свијета представљају најбројнији слој који генерише привредни, научни и технолошки развој тих земаља. Истина је да је земља јака онолико колико је јак њен средњи слој.

Деградација друштава насталих на рушевинама бивше Југославије управо је и почела оног тренутка када су људи који економски, образовно и културно припадају том средњом слоју почели рапидно да сиромаше. На тај начин остали смо без унутрашње базе од које директно зависе домаћа потрошња, домаћа штедња, иновације и нормалан развој.

Ако желимо да преокренемо ствари, односно ако желимо да нас има на овом простору за пет, десет и тридесет година, онда морамо да извршимо друштвену рехабилитацију средње класе. Дакле, потребна је изградња система у којем ће највећи број грађана имати шансу да живи пристојно од свога рада, да школује своју дјецу, да се лијечи и има здравствену заштиту достојну човјека. Потребно је стварати систем који ће вратити достојанство радницима у полицији, просвјети, здравству, приватном сектору. Потребни су нам друштвени и државни механизми који његују амбијент у којем ће се поново поштовати струка, у којем ће родитељи своју дјецу васпитавати да само учење и марљив и поштен рад обезбјеђују пристојну будућност.

Према нашој народној политичкој профилацији, систему вриједности који заступамо, политици инклузије и свеукупној стратегији успостављања модерне Републике Српске, јачање средње класе представља ултимативни задатак и циљ. Сви елементи нашег програма у принципу и имају задатак и функцију да омогуће све предуслове за креирање амбијента у којем сви грађани могу да живе живот достојан човјека.

Јака економија почиње са јаким „средњим слојем“. Политички систем мора да уважи ту чињеницу ако жели напредак Републици Српској. Потребне су нам стимулативне законодавне мјере које ће фискално растеретити „средњи слој“. Потребно је смањити фискално оптерећење плата радника и омогућити им да више новца од њихове бруто плате остане у њиховим џеповима. Таквом стимулативном пореском и другим политикама у области рада дошло би до повећања базе запослених лица на чије плате се уплаћују доприноси, односно дошло би и до суштинског повећања запослености, али и формалног, и то тако што би послодавци за оне раднике за које тренутно уплаћују доприносе на минималну плату те исте раднике могли да пријаве на пуни износ плате.

Република мора приступити реформи пензионог система, а основни циљ мора постати ликвидност Фонда ПИО, као и стварање приватних пензионих фондова. Фонд ПИО мора постати инвестициони фонд који ствара новац. Пензионерима је потребно вратити достојанство, јер је то људска и правна обавеза, а тиме се шаље и директна порука садашњим радницима да постоји систем и визија да ће и они имати солидне пензије кад заврше свој радни вијек.

Порез на добит плаћао би се само на износ добити која се исплаћује власнику удјела или акција у привредном друштву. На тај начин држава би допринијела јачању инвестиционог потенцијала привредних субјеката, односно паметном и дугорочном економском политиком форсирала би инвестиције умјесто потрошње и штедње.

Јединственим јавним регистром прописали би се сви фискални и парафискални намети привреди. На тај начин би регулаторни органи коначно имали праву слику шта то све оптерећује предузетнике и све оне који би то да постану, односно знали бисмо које све намете треба да смањујемо и елиминишемо како би нам привреда постала конкурентна, а зараде радника веће.

Према томе, евидентно је да ће ПДП успоставити бројне механизме који омогућују економски опоравак „средњег слоја“ као и свих других слојева становништва.

У ОБНОВА ЛИЧНЕ И СОЦИЈАЛНЕ СИГУРНОСТИ И ЗДРАВСТВЕНА ПОЛИТИКА – „Здрава и сигурна будућност“

Обнова социјалне сигурности

Економско-социјална ситуација у Републици Српској се буквално дневно погоршава. Навешћемо само најважније показатеље. Прије непуних петнаест година за просјечну плату се могла купити потрошачка корпа, данас се за просјечну плату може купити око 50% потрошачке корпе. Број пензионера и запослених је изједначен. Просјечна пензија је око 40% просјечне плате. Учешће дуга је око 60% БДП и стално се повећава. Демографска слика је очајна: 2016. године је први пут рођено мање од 10.000 беба. Одлазак младих у потрази за послом и бољим животом се интензивира. Демографи су израчунали да ће се тренутном динамиком одласка младих за 50 година преполовити број становника Републике. Број становника у стању социјалне потребе и сиромаштва се повећава.

Социјална ситуација је таква да захтијева радикалне захвате да би постојећа социјална давања стигла онима којима је најпотребнија. Чињеница да се око 4,0% БДП-а издваја за рјешавање социјалних проблема што није мало, али има једну недопустиву структуралну грешку. Само 21,0% од укупних давања за социјалне проблеме стигне до најугроженијих категорија становника. Овај податак сам по себи шаље поруку да постојећи систем социјалне заштите не одговара потребама социјално угрожених.

Мјере које би требало предузети морају бити брзе, радикалне и оне се морају подијелити

на оне које се могу урадити брзо и у кратком времену и оне које захтијевају вријеме, знање, хтијење и добре намјере, а то подразумијева:

- Почетна тачка мора бити рационализација јавне администрације која узрокује енормну јавну потрошњу коју привреда не може да поднесе (предвиђено мјерама фискалне консолидације);
- Неопходност промјена норми којима се регулише ко има право на који ниво социјалне заштите;
- Потребно је ажурирати податке о корисницима социјалне помоћи;
- Средства за социјалну помоћ не дијелити према једном утврђеном статусу него према стварним потребама грађана;
- Увести имовински цензус за кориснике социјалне помоћи;
- Потребно је увести инвалиднину као новчану накнаду за све особе са инвалидитетом без обзира на поријекло инвалидности, одвојено од туђе његе и помоћи, те ортопедског додатка;
- Особама са инвалидитетом се мора омогућити да буду радно активне процјеном преостале радне способности;
- Потребно је социјалну заштиту одвојити од сектора здравства који је један од највећих буџетских потрошача;
- Потребно је законски регулисати социјално предузетништво као значајан извор запослења припадника маргинализованих група као што су особе са инвалидитетом, сиромашни и националне мањине;
- Потребно је обезбиједити минимум социјалне сигурности и једнаких могућности за све који остварују статус социјалне потребе;
- Свака од предвиђених мјера биће посебно разрађена у законима којима ће се спроводити мјере социјалне политике;
- Питање свих питања је обезбјеђивање нивоа материјалних средстава у буџету Републике за потребе задовољавања основних потреба корисника. Без обзира на материјалне претпоставке у буџету мора се обезбиједити да и овакав ниво средстава буде на праведан и правичан начин расподијељен онима којима је социјална помоћ најпотребнија.

Подршка запошљавању и самозапошљавању младих

Република Српска и све њене институције морају коначно да схвате да млади људи нису политички проблем, социјална категорија или било какав проблем који мора некако да се ријешити или, макар, елегантно стави под тепих. Млади су у свакој земљи најзначајнији ресурс. Они су најдинамичнији фактор у сваком друштву, они покрећу бизнисе, они иновирају, они обогаћују.

Инсистирамо на томе да Република креира амбијент у којем ће млади лако и брзо покретати

сопствене бизниси. Желимо да имамо најстимулативнији пословни амбијент за младе људе у регији. У том смислу предлажемо сљедеће:

- Да сви бизниси који покрећу млади људи до 30 година буду ослобођени плаћања пореза на добит, као и свих комуналних такси и накнада;
- Ослобађање од плаћања пореза на плату запослених радника до 30 година старости, и то оних послодаваца који на период дужи од три године запошљавају те младе људе;
- Коришћење фондова Европске уније који се тичу запошљавања младих, а који до сада нити су били употријебљени, нити је било ко размишљао о њима као развојној и економској прилици;
- Увођење степенастог опорезивања дохотка за млађе од 30 година. Сви млади са 18 година имаће јединствену снижену стопу пореза, која се протоком сваке животне године увећава за по 1 проценат, до пуног износа у 30. години.

Побољшање положаја борацких категорија

Полазећи од тешке економско-социјалне позиције у којој се налази већина чланова породица погинулих и несталих бораца, ратних војних инвалида и демобилисаних бораца, те не желећи ни на који начин да политизујемо ово питање, Партија демократског прогреса овом иницијативом изражава своју спремност и обавезу како би се положај ових категорија побољшао. Конкретне мјере које је неопходно предузети у циљу поправљања положаја ових категорија суследеће:

1. Оно што већ дужи период ПДП заговара, а то је и програмско одређење, јесте да се свим учесницима рата од 1991. до 1996. године, у временском периоду у којем су се налазили у Војсци Републике Српске или другој борбеној јединици, уплати стаж у времену проведеном у рату и то у једноструком трајању с тим да би дупло признавање посебног – ратног стажа улазило и даље у вријеме обрачуна као што је и сада. С тим би сви они који су пензионери и они који ће то бити имали већа пензиона примања. Средства која би била потребна могу се обезбиједити из веће уплате доприноса, реалокацијом буџетских ставки.
2. Повећати мјесечни износ борацког додатка за три пута. С обзиром на то да је сада борацки додаток 1,6 КМ по мјесецу проведеном у зони борбених дејстава, а чињеница је да је одређен број бораца умро, те да број бораца који навршава 60 година и који ће остваривати право није велики, чиме се ослобођа дио новца тако да за ово повећање има основа. Средства изнаћи већом наплатом пореза, реструктурисањем буџетских позиција и свим оним мјерама које су наведене у дијелу фискалне консолидације буџета Републике Српске и свих ванбуџетских фондова.
3. Сваком дјетету погинулог борца, које купује први стан, треба да се изврши поврат ПДВ-а. Средства треба обезбиједити у буџету, тако да када се изврши куповина стамбене јединице купац уплаћује ПДВ, а касније му се из буџета враћа уплаћени износ. У Србији сваки грађанин који купује први стан има право поврата средстава. Овим начином се стимулише куповина, а борацке категорије се третирају као

приоритетна групација, мислећи на породице погинулих бораца.

4. Интензивирати да се СВАКО мјесто гдје су страдали војници ЈНА или ВРС обиљежи спомеником, да се посјете мјестима, односно годишњице страдања на којима се десио злочин не измјештају на друге локације већ да то буде управо тамо гдје се и десило, примјер Добровољачке улице и Тузле. Централна спомен-обиљежја да се ураде у Бањој Луци и да се војничко гробље на Сокоцу прогласи националним спомеником, те да се о њему брине Влада Републике Српске као о посебном обиљежју.

Приједлог за запошљавање борачких категорија уз подршку Владе Републике Српске

Свјесни чињенице да је на Заводу за запошљавање према достаљеним информацијама од стране Борачке организације Републици Српској у мају 2016. године било 2.979 чланова породица погинулих и несталих бораца, 1.753 ратна војна инвалида и 17.483 демобилисана бораца, тежња нам је да на овај начин дамо свој допринос у рјешавању овог проблема.

Основно питање на које у финансијском смислу треба да дамо одговор је сљедеће: који је то неопходан износ средстава из буџета који би био неопходан како би се постигли жељени ефекти рјешавања проблема незапослености наведених категорија?

Приједлог и основни ефекти приједлога запошљавања

Приједлог ПДП-а је да за категорије чланова породица погинулих и несталих бораца и ратних војних инвалида из посебног буџетског гранта буде субвенционисано 50% од укупних пореза и доприноса који терете плату, док би субвенционисани износ за категорију демобилисаних бораца био 20% од пореза и доприноса.

Наш приједлог и његове ефекте заснивамо на садашњој просјечној нето плати од 1019 КМ која је еквивалентна бруто плати од 1559 КМ (уз садашњи ниво пореза и доприноса), односно подразумијева износ од 540 КМ на име пореза и доприноса. Такође, овај приједлог сачињавамо на бази трогодишњег плана како би он могао да пружи жељене ефекте.

Ако бисмо узели у обзир оптимистичну претпоставку (а имамо обавезу да она буде оптимистична) да би се на овај начин на годишњем нивоу могло запослити 1.000 чланова из реда чланова породица погинулих и несталих бораца и ратних војних инвалида (категирија А) и 2.000 из реда демобилисаних бораца (категирија Б) то би у првој години његове примјене значило да би неопходни износ гранта за ове намјене био сљедећи:

1.000 запослених из категорије А*270 КМ субвенционисани износ*12 мјесеци =3.240.000КМ

2.000 запослених из категорије Б*108 КМ субвенционисани износ*12 мјесеци = 2.592.000 КМ,

што чини укупно 5.330.016 КМ у првој години примјене.

Ако знамо да је укупан буџет у 2021. години 4 милијарде КМ, онда ових 5,8 милиона представља тек 0,14% од укупних расхода буџета Републике Српске.

У свакој наредној години примјене неопходно је обезбиједити континуитет односно одржавање броја запослених уз које би се запошљавало још додатних 3.000 људи годишње, те би се износ гранта у складу са растом броја запослених повећавао. У другој години примјене, уз претпоставку да Република подржи запошљавање додатних 3.000 људи из наведених категорија према пројектованом плану, износ неопходног гранта био би 11.664.000 КМ, док би у трећој години износ гранта уз исте претпоставке био 17.496.000 КМ. У само три године примјене овакве мјере могло би бити запослено између 9.000 и 10.000 људи из борачких категорија.

Сматрамо да ни овај ниво средстава, узимајући нарочито у обзир сврху њиховог трошења, није велики. Нарочито ако имамо у виду да се, на примјер, из буџета Републике Српске само на стручне услуге (поред толико запослених у Влади) троши преко 25 милиона КМ годишње док се на остале накнаде запослених по основу рада издвајају такође огромна средства у износу од преко 15 милиона КМ.

Подразумијевајући да ће ПДП истрајати у свом настојању да смањи порески клин, односно дио бруто плате који убире држава (порези и доприноси), субвенционисани дио који би се исплаћивао на име гранта за запошљавање борачких категорија, постепено би се смањивао како би се смањивале и стопе оптерећења на бруто плате у чему ће ПДП безусловно истрајати.

Здравствена политика ПДП

ПДП стоји на становишту да се здравствена политика темељи на дефиницији здравља као тјелесног, душевног и социјалног благостања. ПДП се залаже за такву здравствену политику и систем здравствене заштите којим ће се осигурати, с једне стране, задовољавање здравствених потреба становништва, а са друге стране економски рационално прихватљива организација заштите здравља. Посебно се залаже да држава осигура и гарантује минимални пакет примарне здравствене заштите и здравствених услуга за све грађане, а посебно комплетну бесплатну здравствену заштиту за дјецу до 15 година и старије од 65 година. Залаже се за хуману политику у здравству којом ће се поштовати право човјека на здравље те остваривати једнакост и солидарност, али и водити рачуна о моралном, статусном и материјалном положају здравствених радника.

Основни програмски задатак у области здравства у наредном периоду је **реформа здравственог система која ће повећати ефикасност, једнакост и ефективност у здравственој заштити.**

Та реформа ће се заснивати на сљедећим принципима:

- да је вођена вриједностима једнакости, солидарности и професионалне етике;
- да је усмјерена на здравље као главни интерес друштва;
- да су јој циљ грађани који имају право на одабир љекара и утицај на организацију здравствене заштите;
- да је усмјерена на подизање квалитета здравствених услуга;
- да је базирана на сигурним изворима финансирања.

Стање у здравству

Овај документ политике здравствене заштите долази након колапса који је доживјела политика здравствене заштите утврђена од стране Владе Републике Српске, обзиром да за 10 година готово ниједан од тада постављених циљева није остварен. Крах је резултат неиспуњених обећања, непланског импровизаторског развоја, намјерних обмана и међустраничких кадровских комбинаторика, као и тешке корупције, која је усађена у систем здравствене заштите и, нажалост, постала водећи погубни фактор уређивања односа у истом. Та погубна политика створила је дубок јаз између здравствених радника и грађана, а љекаре безразложно извела на стуб срама, као најкорумпираније службенике, иако 99% њих живи скромно и од своје зараде и не учествује ни у каквој корупцији. Стога је враћање достојанства медицинској струци и успостављање новог поверења и међусобног уважавања здравствених радника и грађана важан циљ ове политике.

На здравствено стање становништва утичу, поред старења популације, и негативна социјално-економска кретања. Ништа, или готово ништа, није урађено на превенцији болести, изузев иначе скромних резултата у борби против пушења. Недовољно је урађено на раном откривању болести, а маркетиншке агенције су наплатиле баснословне износе буџетских пара за кампање против рака, против грипа, против короне, против других хроничних болести, без стварних утицаја на промјене здравствених схватања и навика и разумијевања становништва о њима, као и могућностима превенције болести. Ниво здравствене културе и писмености је нажалост веома низак, а у медијима се третирају само неке болести и неке медицинске методе, које доносе велику зараду њиховим извођачима, а не доносе ништа добро народу и здравственом систему.

Многа системска рјешења Закона о здравственој заштити који је претрпио огромне измјене и допуне, допринијела су краху система, нпр. допунског рада који је потпуно неадекватно уређен.

Коморе, попут љекарске, ни у чему нису испуниле очекивања, осим у харачу наметнутом љекарима за чланарину, лиценце, наводна стручна усавршавања, која се огледају у присуству скуповима, а за које нема ни интереса ни стварне потребе. Велике паре су у тој комори утрошени без транспарентности и мимо интереса чланства.

Директори здравствених установа су постављени и заштићени од странака кроз коалиционе нагодбе, а да многи од њих нису имали никакав концепт развоја, ни елементарно познавање установе којом треба да руководе. Многи су се упустили у бројне незаконите радње и криминал, који мора бити истражен и процесуиран. Подигнути су бројни кредити за реконструкције објеката, које су урађене стихијски и на брзину, тако да на неким мјестима већ сада може да почне реконструкција из почетка. Дугови су велики, а нико тачно не зна укупан износ. Карактеристичан је примјер задужења на име развоја информационог система. Клинички центар на основу кредитног задужења од ко зна колико, није испунио изборна обећања коалиције на власти о нормалном функционисању без губитака.

Није промијењен систем финансирања здравствених установа, чак још увијек нису извршене адекватне припреме за његову промјену. Транспарентност трошења буџетских и осигураничких средстава је скоро никаква, а многе установе отворено скривају, иако су у

обавези да их учине доступним сваком потенцијалном интересенту. Међу погрешним системским рјешењима је и институт заштитника права пацијената – нажалост, запослен ФЗО, против које мора да предузима мјере због кршења права пацијената. Пацијенту су уместо стварних права понуђени флајери под мотом „Имате право“, али им то ни за трен није осигурало бољу здравствену заштиту.

Ово је стручно-политички документ на основу којег ће будућа Влада Републике Српске донијети посебан документ и усмјеравати развој здравственог система у складу са укупним развојем друштва. Овај документ представља полазну основу за даљи развој система здравствене заштите и промјене које треба да обиљеже наредни период, у смислу унапређења и успостављања равнотеже између ефикасности, квалитета и безбједности здравствене заштите на свим нивоима система, уважавајући околности везане за друштвена кретања, демографске промјене, ниво образовних и културолошких достигнућа становништва, здравственог стања становништва, као и низ других фактора који могу утицати на одрживи развој здравствене заштите, попут броја здравствених радника.

ПДП-ова здравствена политика засниваће се на основним принципима и вриједностима садржаним у међународним документима донијетим под окриљем Свјетске здравствене организације, а посебно у: Декларацији из Алма Ате из 1978. Године, Повељи из Отаве о промоцији здравља из 1986. године, Декларацији из Џакарте за увођење промоције здравља у 21. вијек из 1997. године, Политичком оквиру за европски регион „Здравље за све“ из 2005. године, Европској стратегији за здравље и развој дјете и младих „Од Резолуције до акције 2005-2008“ из 2005. године, Декларацији „Здравље у свим политикама“ из 2007. године, Повељи из Талина „Здравствени системи за здравље и благостање“ из 2008. године и другим међународно релевантним документима, као што су: Конвенција Уједињених нација о правима детета из 1989. године, Ревидирана европска социјална повеља из 1996. године, Европска повеља о правима пацијената из 2002. године, као и документима донијетим у оквиру Европске уније: Лисабонска стратегија из 2000. Године, Европски Акциони план за животну средину и здравље 2004- 2010, из 2004 године, Бијели папир „Заједно за здравље“, Стратешки приступ 2008-2013 из 2007. године и других.

Циљеви здравствене политике Републике Српске за период до 2027. године су:

1. Обнављање становништва и стимулација свим инструментима државне и здравствене политике рађања здравог потомства, јер без обнове становништва немају смисла ни држава, ни закони, ни здравствена политика. Због недостатка адекватне популационе политике, изостанка уграђивања циљева и мјера у све друге, па и здравствену политику, као и немара с тим у вези, Република Српска у посљедњој деценији живи најтежу депопулациону катастрофу;
2. Очување и унапређење здравственог стања становништва Републике Српске и јачање здравственог потенцијала нације кроз стално и систематско развијање здравих стилова и унапређења квалитета живота сваког појединог грађанина, породица и заједница;
3. Једнак и правичан приступ здравственој заштити свих грађана Републике Српске за исте потребе, као и стално унапређење здравствене заштите посебно осјетљивих популационих група;

4. Постављање пацијента у центар система здравствене заштите, кроз јасно дефинисање његових права у здравственом осигурању, кроз заштиту људских права у коришћењу здравствене заштите и уважавање воље пацијената и обезбјеђење сагласности за све поступке везане за његово здравље и здравствену заштиту;

5. Одрживост здравственог система, на основу јасно дефинисане макро и микроекономске политике здравства, планирање развоја и рада, обезбјеђење максималне транспарентности ради сузбијања корупције и обмана, селективна децентрализација у области управљања ресурсима и ширење извора и начина финансирања;

6. Побољшање функционисања, ефикасности и квалитета здравственог система уз дефинисање посебних државних програма у области превенције болести, раног откривања и ефикасног лијечења кроз дефинисање мреже институција у државној и приватној својини, технологија и медицинског снабдјевања;

7. Дефинисање улоге и функција приватног сектора у пружању здравствених услуга цјелокупном становништву, а све на основу студије економске одрживости и комплементарности организације здравствене службе;

8. Унапређење људских ресурса здравствене заштите, кроз одржив систем едукације будућих здравствених радника, као и континуирану едукацију и сталну провјеру знања и вјештина запослених. За организовање и спровођење одрживог система континуиране едукације здравствених радника и сарадника биће задужени Министарство здравља и Медицински факултети у Бањој Луци и Фочи, а за запослене у приватној здравственој дјелатности коморе здравствених радника. У здравственом систему Републике Српске није достигнут завидан ниво развијености мреже институција и обезбијеђености становништва здравственим радницима, посебно у примарној здравственој заштити, али је неопходно њихово стално праћење и прилагођавање, узимајући у обзир непрекидне промјене друштвеног и економског окружења и здравствених потреба.

Концепт изабраног љекара примарне здравствене заштите треба реализовати увођењем економских инструмената награђивања љекара за бољи и квалитетнији рад, умјесто парола и пријетњи укидањем права у здравственом осигурању. То се такође односи на унапређење квалитета здравствене заштите, који се мора осигурати континуираном едукацијом, сталним и планским улагањима у побољшање услова рада, награђивању вишег квалитета и економском кажњавању оних који својим незнањем и нерадом смањују квалитет и урушавају повјерење грађана у здравствени систем. То ће се такође осигурати сталном контролом и провјером вјештина и знања здравствених радника и спровођења утврђених процедура, као и спровођења правила службе утврђених водичима добре клиничке праксе.

Посљедњих 10 година карактерише хаотичан, неплански развој и антипланска кампања, чији је резултат стварање хаотичног и неодрживог система. Нпр. у многим мјестима имамо скенере и магнетне резонанце, као и друге високо софистициране технологије, али нема радиолога који би могли да интерпретирају налазе, тако да је искоришћеност технологија недозвољено ниска. Конкретним економско-финансијским инструментима треба мобилисати увођење приватног капитала у инвестиције у здравствену дјелатност, што значи и стимулације отварања капацитета примарне, секундарне, и чак терцијерне заштите у

складу са “планом мреже”. Оне ће се директно финансирати кроз откуп спектра и обима услуга од стране националног система обавезног здравственог осигурања, као и осигуравајућих компанија које ће се формирати у систему допунског здравственог осигурања. Ревизија закона који уређује јавно-приватно партнерство неопходан су предуслов оваквом развоју.

Главни циљ ове здравствене политике јесте очување и унапређење здравља и квалитета живота становништва Републике Српске и социјално-економска одрживост система здравствене заштите. То се може постићи обезбјеђењем солидарности и једнакости између здравих и болесних, сиромашних и богатих, старих и младих, као и кроз стварну родну равноправност, са акцентом на посебно осјетљиве групације становништва, уважавање права и указивање на обавезе грађана према сопственом здрављу.

Здравствени систем треба да осигура физички, географски и економски доступну и приступачну здравствену заштиту интегрисану кроз вертикалну повезаност примарног, секундарног, терцијарног нивоа, а и хоризонталну повезаност у систему у односу на локалне заједнице. Квалитетна здравствена заштита, могућа је кроз стално унапређење квалитета заштите и право корисника на избор љекара и информисаност са правом на самоодлучивање пацијента.

Правдање свјетском економском кризом за проблеме и крах здравственог система Републике Српске немају основа, јер то указује на неодрживост система у економском погледу и потрошњу која превазилази економски дозвољене границе. Један од показатеља неодрживости система је огроман дуг у здравству који према званичним информацијама Министарства финансија износи преко милијарду КМ. Фактори ризика бројних хроничних незаразних болести као што су: пушење, хипертензија, хиперхолестеролемија, гојазност, неправилна исхрана, физичка неактивност, ризици присутни у животној средини, злоупотреба алкохола и психоактивних супстанци, имају све већу улогу. Превентивни програми морају се оријентисати на смањење учесталости фактора ризика и усвајање адекватних животних навика и понашања. План мреже здравствених установа Републике Српске је од суштинске важности за здравствени систем који је најављиван 10 година уназад, а без икаквог помака у реализацији.

Пораст незапослених здравствених високообразованих кадрова највећим дијелом је посљедица недостатка националне политике планирања уписа и школовања, запошљавања и сталног усавршавања здравствених радника и сарадника. Школовање једног љекара траје најмање 6 година, а цијена износи бар 100.000 евра. У Републици Српској се улаже у обнављање и набавку медицинске опреме, посебно опреме високе технолошке вриједности под сумњивим околностима /тендери/, као у реализацији грађевинских објеката са најскупљим квадратним метром простора, у односу на окружење.

Читав овај систем институција и здравствених радника у њима стално очекује нормативно уређивање њиховог положаја, права, обавеза и одговорности, очекује организовану и ефикасну државну управу која им помаже у остваривању њихових задатака, а добија половична рјешења и сталну неизвјесност.

Примјетна је територијална неуједначеност у коришћењу примарне здравствене заштите, а резултати Студије о животном стандарду показују мање коришћење здравствених услуга међу сиромашним и социјално осјетљивим групама становништва (здравствено неосигурани, избјегла и расељена лица, незапослени).

Животна средина са физичким, биолошким, хемијским, друштвеним и психосоцијалним факторима има значајан утицај на здравље људи, иако се њихово дејство на здравље може примијетити након много година. Према експертским мишљењима, око трећине здравствених проблема може бити директно повезана са факторима животне и радне средине. Дјеца, труднице и стари су нарочито осјетљиви на утицај фактора ризика из животне средине.

Предстоје бројне и суштинске промјене дефинисане у 16 тачака које су неопходне и могуће:

1. Неопходно је утврдити чињенично стање у вези са развојем здравствене заштите од 2002. године када је утврђена здравствена политика Владе Републике Српске, до краја 2021. Године. Неопходна је комплетна финансијска и стручна ревизија стања у здравственом систему чиме ће се бавити двије посебне, а међусобно повезане експертске комисије за финансије и за анализу система здравствене заштите. Треба утврдити разлоге промашаја у вођењу здравствене политике и одговорност за исте;

2. Неопходно је одмах приступити доношењу „Пакета антикорупцијских мјера“ у друштву, држави, а посебно у здравствено-заштитној области. Обезбиједити јавност рада у процјени стања истицањем на сајту свих докумената о досадашњем раду Министарства здравља и Фонда здравственог осигурања, као и свих здравствених установа од интереса за јавност;

3. Утврдити здравствену политику кроз документ Владе Републике Српске "Основи политике здравствене заштите у Републици Српској до 2025. године".

4. Предложити будућем сазиву Народне скупштине Републике Српске комплетан пакет закона како би се одједном, без вакума у систему, промијенила политика и регулатива коју су предложили здравствени радници са позитивним ставом од стране Министарства здравља, а законе донијете у то вријеме суспендовати - дисконтинуитет са том политиком је неопходан предуслов промјена на боље. По свом карактеру, законске одредбе нису нове креације, али јесу креативне компилације европских прописа уз социокултурну и економску адаптацију за нашу средину. О сваком од њих отвара се расправа у парламенту и могућност да буду унапријеђени стручним иницијативама и научно заснованим ставовима по принципима здравствене заштите засноване на доказима;

5. Закон о љекарској дјелатности се бави категоријом која је главни носилац здравственог система. Љекари очекују да овим Законом добијају правни акт који регулише њихова права и дужности. Овај Закон их уводи у категорију заштићених службених лица која не могу бити нападана, вријеђана и понижавана без посљедица. Обавезе љекара су савјесно и одговорно поступање, лијечење у складу са највишим захтјевима струке и науке исказаним у водичима добре клиничке праксе који ће брзо бити сачињени и који ће постати саставни дио законских правила о раду љекара. Закон о стоматолозима и Закон о апотекарима истовјетно регулишу позиције и одговорности ове двије важне категорије. Коморски

прописи, односно правила, не могу бити адекватна замјена за законе, а промјене у организацији и функцијама као и надлежностима комора битно ће се промијенити;

6. Закон о медицинским сестрама и физиотерапевтима бави се дефинисањем обавеза и одговорности, као и заштитом права медицинских сестара и техничара, групација вриједних, радних и поштених здравствених прегалаца, који овим први пут добијају државни акт усмјерен ка томе да их заштити као самосталне здравствене раднике, по истом принципу као и љекара;

7. Закон о заштити права пацијената утврђује систем јасног одређења права пацијената на најбољим европским традицијама и вриједностима и бољу и ефикаснију заштиту људских и грађанских права у систему здравствене заштите. Утврђује се и одговорност за кршење права пацијената. Они ће истовремено бити контролори здравственог осигурања и испуњавања уговорних обавеза од стране здравствене установе;

8. Постојеће коморе здравствених радника ће бити битно трансформисане. Није требало много времена да се покаже како је лоша поставка система произвела лош резултат – овакве коморе нису испуниле очекивања. Коморе које саопштавају да ће против неког здравственог радника предузети дисциплинске мјере тек након правоснажне судске одлуке, а држе своје судове части, нису никоме неопходне. Чланарину неће плаћати они који остају да раде само у државном сектору тј. здравственим установама, јер се о њима мора старати оснивач, односно држава, а остали ће се учлањивати у коморе обавезно. Министарство здравља ће поштовати аутономију комора, али ће спроводити ефикаснију контролу законитости њиховог рада;

9. Постојећи систем континуиране медицинске едукације је одмах показао како лоше замишљен систем не може да функционише, будући да је то гомила непотребних и комерцијализованих програма без резултата у пракси, сем за оне који од тих програма имају материјалне користи. Обезбиједиће се нови систем континуиране едукације: функционалан, ефикасан и јефтин, уз коришћење интернета и телекомуникационих технологија;

10. Постојећи информациони систем здравства је потпуно депласиран, од њега немају користи ни пацијенти ни здравствени радници, иако је на њега потрошено или је у току трошење новца из кредита. Бар половина здравствених радника још увијек нема контакт, а ни потребно знање са адекватно функционисање информационог система од стране ФЗО. Планом развоја предвиђа се набавка рачунара за сваког доктора по један и за сваку групу сестара у радном процесу такође, а цијена ове набавке ће се плаћати мјесечним кредитом подношљивим за ФЗО. Резултат ове набавке ће бити брзи технолошки скок чији је циљ достизање европских земаља у којима је едукација коришћењем интернет технологија и књига увелико одомаћена, а трагање за доказима у оквиру медицине и здравствене заштите засноване на доказима готово искључиво базирано на рачунарским и комуникационим технологијама. Здравствени радници користиће интернет и здравствени интранет, усавршаваће се преко интернета и полагаати испите у оквиру континуиране обнове медицинских знања;

11. Медицина заснована на доказима и здравствена заштита заснована на доказима, постаће у наредних 5 година неизбјежан и уобичајен начин доношења одлука у лијечењу и

дијагностици пацијената, као и доношењу управљачких одлука у систему здравствене заштите. Сви водичи добре клиничке праксе, сви уџбеници и приручници за дијагностику и лијечење постаће доступни сваком љекару доносиоцу одлука. Сваки љекар ће у наредних 5 година добити могућност да помоћу мобилног телефона или рачунара обави директну консултацију око лијека, дозе, најбољег мјеста за упућивање пацијента, а сваки пацијент могућност да коришћењем ових технологија заказује посјете у здравственим установама, као и да добије резултате претрага и прегледа у здравственим установама;

12. Сви љекари ће бити повезани са фондом обавезног здравственог осигурања, Министарством здравља, Медицинским факултетима, међусобно, те коначно са апотекама. Само путем електронских рецепата и пуне контроле потрошње, могу се направити уштеде које оправдавају набавку рачунара. Редуковаће се потрошња рендген филмова, а лабораторијски резултати ће циркулисати електронски. Сви љекари ће добити сетове уџбеника у електронском облику, аудиовизуелних предавања најбољих наставника. Сви љекари ће бити дужни да уписују све податке и чињенице о својим пацијентима. О извршеном раду треба да извештавају руководства установа, здравствено осигурање и Министарство здравља;

13. Нова популациона иницијатива Републике Српске је први документ озбиљне популационе политике усмјерен ка женама и породицама, те ка обнављању становништва. Рађање и очување дјецe је императив сваке политике и услов опстанка нације и државе. Уговор државе са женама је политички акт којим се Влада обавезује да ће за жене труднице, породиле и мајке са малом дјецом учинити све оно што је и до сада требала, а није учинила. Уговором ће се држава обавезати да за рађање дјецe обезбиједи услове и такву финансијску подршку која потпуно стимулише рађање и чување дјецe;

14. Закон о заштити од дроге утврдиће нове, знатно строжије санкције за сваког ко посједује, дистрибуира или увози дрогу. Вероватно ће се након његовог доношења радикализовати борба против производње и дистрибуције опојних дрога, а ријетко ко ће се оглушити на предвиђене казне, поготову када буду изречене и спроведене прве санкције по основу примјене наведеног Закона;

15. Дефинисаће се државна политика у области производње и дистрибуције лијекова и санитетских средстава. Планским актима ће се утврдити потребе за вакцинама и начин њиховог обезбјеђења, прво кроз сопствену производњу, а тек онда када то није могуће, увозом. Агенција за храну и лијекове јесте централно мјесто испитивања и контроле хране и лијекова у Републици Српској прије њиховог стављања у производњу и промет;

16. Стимулисаће се производња медицинских уређаја у Републици Српској, па се може очекивати да велики произвођачи, посебно јапански, корејски, кинески и сл., као и европски, на основу обезбијеђених бенефиција отворе производне погоне и тиме РС осигурају бољи статус у међународној подјели рада у високим технологијама медицине;

VI ОБНОВА ПОЛИТИЧКЕ СТАБИЛНОСТИ И ЕВРОПСКА БУДУЋНОСТ – „Мирна будућност“

Снажна Република Српска као гаранција опстанка Срба у оквиру БиХ

Партија демократског прогреса Републику Српску доживљава као најважнији политички оквир националних, културних, економских, развојних и, уопште, стратешких интереса грађана Републике Српске и српског народа у Босни и Херцеговини уопште. Од слободних грађана и њихове легитимне воље за постојањем Републике Српске све почиње и са тим се све завршава. Партија демократског прогреса као народна и демократска странка, јесте системска странка Републике Српске. То значи да је наше политичко утемељење везано управо за саму Републику Српску и њену уставно-правну позицију и капацитет. Ми смо од свог постанка промовисали интересе Републике, а цјелокупно наше политичко дјеловање било је и остаће везано за системске потезе који унапређују позицију Српске, њено јачање и економски развој, као и пуну еманципацију.

Основни циљ јесте обезбјеђење дугорочног економског, инфраструктурног и технолошког развоја Републике Српске, јачање владавине права у њој, политичко јачање и демографска обнова. У основи, ми Републику Српску посматрамо на дугорочан начин, желимо да она постоји и за пет, и за десет и за стотину година, те да сваке године у њој буде све више људи, да буде све млађа и да њени људи буду све богатији, успјешнији, безбједнији и здравији. Наш план јесте да остваримо све те циљеве, као и да Република Српска постане утицајан регионални фактор чије мишљење се и чује и уважава.

Да бисмо то све постигли, ми морамо бити свјесни времена у којем живимо, односно околности које нас окружују. Ми више не живимо нити у блоковском свијету са доминантне двије политичке, технолошке и војне силе, а какво је стање било до пада Берлинског зида, нити у униполарном свијету доминације једне једине свјетске суперсиле што је био случај до прије десетак година. Данашњи свијет је никад комплекснији, изазовнији и несигурнији и наша визија Републике Српске претпоставља обезбјеђење сигурности као најважнијег услова да се грађани Српске могу одлучивати да овдје живе и привређују.

Свакако, Балкан као подручје у којем су комбиновани сви фактори описаног ризика, има огромне шансе да настави да буде мјесто такмичења, али и сукоба глобалних фактора моћи, а све више се чују и гласови који упозоравају и на отворене терористичке акте у регији. Управо овдје долазимо до централног мјеста политичког програма и концепта ПДП-а за Републику Српску, а из којег проистиче цијела наша визија Републике Српске, њене будућности, стратегије и развојне методологије.

Према нашем чврстом увјерењу заснованом на рационалној аргументацији и упоредним искуствима, **кључни стратешки интерес Републике Српске јесте да буде фактор стабилизације иначе нестабилног Балкана.** Нама је Балкан највећи изазов, са свим својим вјековним анимозитетима, конфликтима и традиционалним нестабилностима. Ми Републику Српску видимо као стабилан оквир за њене грађане, као мјесто развоја, економског напретка, културних достигнућа, непрестаних инфраструктурних радова и технолошких иновација. Колико год то из данашње перспективе изгледало чудно, па и

бајковито, то није ништа немогуће, јер смо свјedoци да су и многи други неразвијени народи успјели да преокрену ствари и постану најбрже растуће економије. Дакле, потребно је успоставити здрав систем у којем се награђују учење, рад и марљивост, потребно је успоставити непоколебљиву владавину права и имати све предуслове за стабилан економски раст, социјални напредак и друштвени прогрес. Да би то све било могуће, на првом мјесту је потребна стабилност, односно стабилно окружење. И ту долазимо до основне полазне основе наше политике.

Партија демократског прогреса заговара Републику Српску која доприноси стабилизацији региона, јер је то њен стратешки интерес. Да бисмо то могли постићи, ми морамо бити инволвирани у регионалне процесе и морамо бити њихов активни фактор. Ми сматрамо да идеје конфликта, изолације и затварања не могу ништа доброг донијети Републици и њеним грађанима. Напротив, ако смо изоловани и ако одбијемо да учествујемо у регионалним процесима, ми се заправо препуштамо другима да доносе одлуке умјесто нас и постајемо објект политике других. ПДП чврсто заговара државотворну политику Републике Српске која инсистира на томе да Српска и Бања Лука као њен политички, административни и економски центар, буду активни регионални фактор који креира процесе, а не који их прати.

У основи, наша идеја јесте да Република Српска користи Босну и Херцеговину, њене капацитете, становништво, ресурсе, али у свом сопственом интересу. На тај начин ми ћемо компензовати сопствене недостатке који се тичу малог броја становника, мале територије и тржишта. Наша политичка визија јесте да и Република Српска управља Босном и Херцеговином, афирмишући сопствене интересе и користећи све легитимне и легалне политичке, економске и правне механизме, не на штету других, него на своју развојну корист. На тај начин ћемо у својој интересној, културној и економској, али и формално државно јединственој сфери, оставити и традиционална српска мјеста у БиХ попут Грахова, Гламоча, Дрвара и других мјеста за која немамо никакво историјско право да их се одрекнемо.

На исти начин Република Српска треба да користи и своје националне и културне везе са Србијом, као и саобраћајне и инфраструктурне везе са Хрватском. Република Српска, према концепту ПДП-а, треба да повезује Сарајево, Београд, Загреб, Љубљану и Подгорицу користећи све ресурсе који су нам на располагању. На тај начин ми, иако смо објективно мала земља са малим бројем становника, без војске, заправо постајемо регионални фактор.

ПДП ће чврсто стајати на позицији да Република Српска мора бити регионални фактор, јер једино тако можемо утицати на своје нестабилно окружење, моделирати га према својим потребама и интересима и на тај начин остварити претпоставке свог унутрашњег развоја. У супротном, нећемо бити у стању да утичемо на процесе, нећемо знати шта се око нас дешава, нећемо моћи гарантовати својим грађанима стабилност, нећемо моћи креирати развојне дугорочне планове и бићемо принуђени да као и досад водимо ад хок политику која не даје конкретне резултате и због које сваке године остајемо без петнаестак хиљада људи.

Једно од кључних мјеста политичке стратегије ПДП-а у погледу наше визије Републике Српске јесте и њена јача интеграција са српским народом у Србији и јача сарадња са Србијом. Дакле, наш стратешки интерес јесте интеграција Републике Српске и читаве БиХ са Србијом у економском, инфраструктурном, саобраћајном и сваком другом погледу. **У том смислу**

потпуно подржавамо иницијативу „Отворени Балкан“ у којој су тренутно Србија, Сјеверна Македонија и Албанија. У овој чисто економској иницијативи мора да учествује и Босна и Херцеговина, јер од слободног протока роба, услуга, капитала и људи економске користи имају све земље које се укључују у регионалне економске интеграције. Босна и Херцеговина, а тиме ни Република Српска не смију бити изван овог модела регионалне економске интеграције.

Ми даље инсистирамо на томе да Република Српска буде активан и важан фактор у тим процесима, те мислимо да није добро да, примјера ради, Сарајево и Београд доминантно моделирају те процесе, а да Бања Лука буде или пуки посматрач и пасивни објект, или пак опонент тим процесима. Наша визија је да Република Српска буде та која ће та рјешења да обликује, јер нико боље не може да се бори за наше интересе од нас самих.

Као одговор на политику прошлости нудимо и афирмишемо политику толеранције, сарадње и просперитета у оквиру регионалних и европских интеграција. Желимо да тражимо партнере међу свим странкама, међу свим народима, у цијелој БиХ и регији западног Балкана, који ће разговарати језиком будућности. У том смислу најискреније подржавамо идеју царинске уније и политичко-економске интеграције држава западног Балкана. Наша намјера је да са свим заинтересованим партнерима потпишемо платформу будућности чије основне одреднице треба да буду: јача и ефикаснија сарадња између земаља региона, увођење царинске уније међу земљама региона, те у даљој перспективи увођење јединственог регионалног тржишта базираног на основним принципима ЕУ који се тичу пуне слободе протока људи, робе, услуга и капитала.

Будући да смо отворени за све интегративне процесе, ми се и даље чврсто залажемо за интегративне европске процесе. Партија дефинитивно види Републику Српску у друштву модерних европских нација, али никад на уштрб сопствених уставних капацитета. Свјесни смо да су интеграције нужност, али и потреба. Ми не смијемо пристати на то да се те интеграције дешавају без наше активне улоге. Ми желимо да обликујемо БиХ и цијели регион што је могуће више по нашој мјери, а како бисмо потом могли лакше и по наше интересе оптималније да приступимо европским интегративним процесима, ма како они у будућности буду изгледали. Ми Републику Српску видимо као модерну и европску, те немамо дилеме да она политички, вредносно, саобраћајно и привредно припада Европи. У том смислу ми ћемо и водити политичке и интегративне процесе који ће се у наредном периоду искристалисати у самој Европској унији и њеним најважнијим центрима. Никада нећемо пристати на то да ти интегративни процеси ослабе позицију Републике Српске, него искључиво могу само додатно да је јачају.

Наша визија Републике Српске подразумемијева апсолутну заштиту и промоцију њених уставних дејтонских капацитета, њихово јачање и потпуну еманципацију Републике унутар дејтонске БиХ, са потпуним уважавањем уставно-правне позиције Републике Српске. Таква снажна, стабилна и просперитетна Република Српска, са богатим грађанима и повећањем наталитета, користећи све своје ресурсе који су јој на располагању, битно утиче на регионалне процесе и сарадњу, остварујући тако свој кључни интерес да стабилизује иначе нестабилно окружење, односно да макар утиче толико да зна одакле јој конкретно пријете извори дестабилизације. То је једини начин да спријечимо да Балкан потпуно постане тле за

поменуте процесе сукоба глобалних фактора моћи.

Таква Република Српска, која гарантује стабилност својим грађанима, у унутрашњем смислу јесте отворено друштво, у којем је загарантована владавина права која обезбјеђује заштиту основних људских права и слобода, а сама привреда је базирана на принципима слободне тржишне економије. Таква Република Српска има најниже стопе пореза и доприноса на плате радника, најниже стопе пореза на добит, најниже стопе пореза генерално и сви предузетни људи из БиХ и регије желе да покрену своје бизнисе управо у Републици Српској или да премјесте сједишта својих компанија у Републику Српску, не зато јер нас нужно воле, него зато што препознају свој интерес да раде код нас.

Неке од основних одредница наше визије Републике Српске су сљедеће:

- Република Српска као отворено друштво, односно друштво отворено за различите идеје, интересе и визије;
- Република Српска као толерантно друштво у којем систем штити све грађане, без обзира на њихову политичку, идеолошку, националну или вјерску припадност;
- Република Српска као гарант конституционализма што подразумева концепт Републике Српске као најјачег гаранта уставног уређења БиХ;
- Република Српска као стабилизациони и интегративни фактор што подразумева да РС подстиче и промовише регионалну сарадњу, умјесто да буде регионални проблем;
- Република Српска као кључни партнер ЕУ у процесу интеграција Западног Балкана.

Таква Република Српска даје мотив и нашим људима који су отишли одавде да се овдје или врате или да инвестирају. Наша визија Републике подразумева да она користи све своје ресурсе, а кључни ресурси су увијек људи. Ми желимо да наши људи у свијету, радници, предузетници, спортисти, научници, дакле сви они који осјећају неку везу или блискост са Републиком Српском, да сви они буду наши политички амбасадори у земљама у којима живе и раде. Желимо да им дамо шансу да доведу овдје некога ко би покренуо здрав бизнис, желимо да позову своје пријатеље да посјете наше туристичке дестинације и оставе свој новац овдје.

Желимо да шаљемо поруку да је Република Српска мјесто добрих, честитих и вриједних људи, те да је апсолутно отворена за исто такве људе, без обзира на то одакле су, шта су и у шта вјерују. Поред тих очигледних бенефита, Републици Српској су њени људи у дијаспори потребни и због својих знања, јер смо тренутно у дефициту са образованим кадровима који могу да изнесу потребе које захтијева наш дефинисани концепт Републике Српске. У нашем концепту има мјеста за све, наша политика је инклузивна и нама треба увијек више, а не мање људи. То је битна политичка, идеолошка, па и људска разлика између нас и наших политичких опонената. Ми Републику Српску видимо као интегративни фактор региона који може да обезбиједи пуно јединство српског народа.

Унутрашњи политички односи

Партија демократског прогреса наставиће своју вишегодишњу политику афирмације уставног уређења Републике Српске и Босне и Херцеговине. Ми смо чврстог увјерења да

постојећи нормативни систем може да функционише. Напротив, ми смо потпуно увјерени да постојеће уређење БиХ може да опстане ако сви поштују уставе и законе ове земље.

Партија демократског прогреса као системска, народна и демократска странка, апсолутно нема сумњу да Република Српска, у својим постојећим уставним капацитетима може и мора да опстане. Као што смо истакли у дијелу програма који се тиче наше визије Републике Српске, ми смо системска партија Републике Српске за чију модернизацију, дугорочни економски напредак и просперитет се залажемо. Оно што желимо јесте да БиХ и у практичном смислу постане повољан оквир за реализацију свих интереса саме Републике Српске.

Управо смо у том контексту спремни да сарађујемо са свима у Републици Српској и у Босни и Херцеговини који су спремни да прихвате наша трајна програмска одређења написана у овом програму. За нас су прихватљиви сви партнери који поштују уставну структуру земље, одређењени су за толеранцију, мир и дијалог, посвећени су секуларној држави, као и поштовању слобода и права грађана.

Што се тиче нивоа Босне и Херцеговине, ПДП не може да сарађује са онима који не прихватају уставне капацитете и позицију Републике Српске и који не прихватају постојећи Устав БиХ. Као странка која стриктно поштује уставе који постоје у овој земљи, те као убијеђени легалисти, ми никад нећемо прихватити сарадњу са онима који би да мијењају уставну композицију БиХ на начин супротан њеном уставу и то је црвена линија коју ПДП никад није прешао, нити ће је кад прећи.

Спољни политички односи

Као што је већ наведено, ПДП снажно подржава и инсистира на економским интеграцијама Републике Српске и земаља региона, а посебно таквих интеграција са Србијом. Бању Луку желимо да градимо као кључну тачку и повезницу регије западног Балкана, и у тој политичкој одредници видимо стратешко позиционирње Републике Српске у наредном периоду.

Од свог оснивања па до данас Партија се залагала и залаже се за приступање Републике Српске и БиХ, као и цијелог региона, Европској унији. Ипак, ми смо посвећени томе да радимо на модернизацији и развоју Републике Српске, желимо да она буде земља која поштује свој устав и основне цивилизацијске принципе који се тичу владавине права, људских права и слобода, као и тржишне економије ослобођене стега политике.

Желимо јачу економску интеграцију земаља западног Балкана и сматрамо да је то најбоље могуће политичко и економско рјешење у овом тренутку. Увјерени смо, да ако се остваре описане претпоставке, да би се и Европска унија далеко лакше одлучила да инкорпорише земље западног Балкана под своје окриље, а што би све заједно имало дугорочне позитивне политичке, економске и безбједносне ефекте по цијели регион.

Када је ријеч о односу са НАТО, Партија демократског прогреса је од самог свог оснивања става да Република Српска треба да у смислу војних савеза координише своју позицију са Србијом и то остаје наше стратешко одређење.